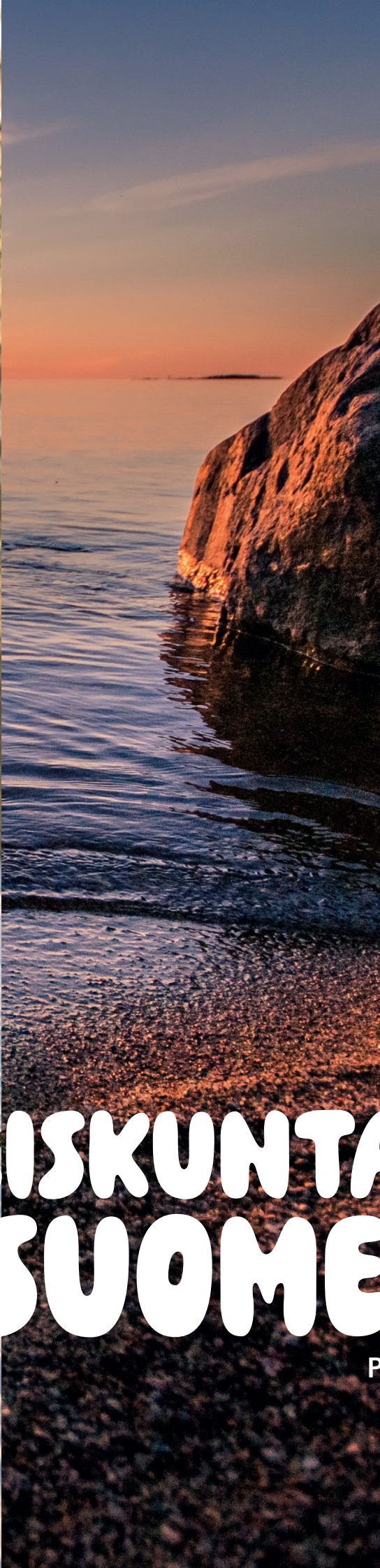

YHTEISKUNTAMME SUOMESSA

Pietarsaaren seutu

Alkuperäisteksti: Fanny Bergman ja Jonatan Kunnas / Helsingfors Arbis.

Tekstinkäsittely: Leif Pietilä / Skrivsam.

Pietarsaaren seudulle muokattu versio: Marie Granbacka ja Ida Holmström / Osallistava työpaikka -hanke.

Kielentarkistus (ruotsi): Annika Rikberg-Grannas

Käännös ruotsinkielisestä alkuperäistekstistä: Lingsoft Oy

Suomenkielisen käännöksen kielentarkistus: Heidi Matinlassi ja Laura Palovuori

Graafinen suunnittelu ja kuvitus: Johanna Högväg / Highway Design

Materiaalin kuvat ovat Pietarsaaren seudun Kehittämisyhtiö Concordialta sekä depositphotos.com -sivustolta, ja niiden käyttöön on lupa. Mahdolliset yksittäiset valokuvaajat mainitaan kyseisen kuvan yhteydessä. Kannessa käytetään Pietarsaaren seudun Kehittämisyhtiö Concordian (talvikuva ja kaupunkiympäristö), Elisa Karhulan (rantakuva), Dieter Berghmansin (metsäkuva), Jonathan Koivuniemen (suomaisema) sekä Nathalie Lindvallin (mökin julkisivu) valokuvia.

Esipuhe

Tämä materiaali on sinulle, joka olet muuttanut Suomeen. Pääset tutustumaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen peruspalveluihin, koulutusjärjestelmään ja työelämään. Tavoitteena on antaa sinulle tärkeää tietoa, jonka avulla voit ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan toimintaa, ja helpottaa arkeasi Suomessa.

Materiaali on jaettu kolmeen teemaan:

1. Peruspalvelut

– Miten käytät yhteiskunnan palveluita ja mitä oikeuksia sinulla on.

2. Suomalainen yhteiskunta

– Tietoa Suomesta, sen historiasta ja päätöksentekotavoista.

3. Työelämä ja koulutus

– Tietoa opiskelusta, työnhausta ja oikeuksistasi työntekijänä.

Materiaali on alun perin laadittu osana Helsingfors Arbiksen hanketta. Materiaalia ja sen sisältöä on **Osallistava työpaikka -hankkeessa** muokattu ja sovitettu Pietarsaaren seudulle.

Mukana on muun muassa keskeisiä sanastoja ja käsitteitä sekä käytännön harjoituksia. Perustana on Helsingfors Arbiksen kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelma, ja aineisto perustuu osin Suomen Pakolaisapu ry:n materiaaliin *Suomi – Yhteiskuntaorientaation oppikirja* (2019) sekä *Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestön Työelämän pelisäännöt -oppaaseen* (2022).

Toivomme, että materiaali auttaa sinua löytämään paikkasi Suomessa ja että pääset samalla kehittämään kielitaitoasi ja oppimaan tärkeitä sanoja ja käsitteitä. Onnea opintoihisi ja tervetuloa tutkimaan suomalaista yhteiskuntaa!

Osallistava työpaikka -hanke (2024–2026) pyrkii tuomaan esiin kansainvälisen työvoiman potentiaalia ja edistää sitä, että eri taustoista tulevat ihmiset tuntevat itsensä tervetulleiksi, osallisiksi ja viihtyviksi seudun työpaikoissa – ja siten myös jäävät seudulle.

Hanke on **Svenska kulturfondenin** tukema **ESR+-hanke**. Hankkeen toteuttaja on Centria-ammattikorkeakoulu, ja partnereina ovat ruotsinkielisen vapaan sivistystyön keskusjärjestö Bildningsalliansen ja kristillinen kansanopisto KREDU Uudessakaarlepyyssä.

Sisällysluettelo:

Peruspalvelut

1. Hyvinvointiyhteiskunta ja sosiaaliturva	4-7
2. Sosiaali- ja terveyspalvelut	8-11
3. Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut	12-15

Yhteiskunta Suomessa

4. Suomen historia	16-19
5. Kulttuuri ja perinteet	20-25
6. Suomen väestö	26-29
7. Luonto ja ympäristö	32-35
8. Poliittikka ja yhteiskunta	36-41

Koulutus ja työ

9. Koulutus	42-47
10. Perustietoa työelämästä	48-51
11. Työnhaku	52-57

**Medfinansieras av
Europeiska unionen**

**Svenska
kulturfonden**

**BILDNINGS-
ALLIANSEN**

centria
University of Applied Sciences
ammattikorkeakoulu

KREDU

PERUSPALVELUT

Vinkki!

Lue lisää
sosiaaliturvasta osoitteessa
infofinland.fi

↓
Asettuminen Suomeen

↓
Suomen sosiaaliturva

1. HYVINVOINTIYHTEISKUNTA JA SOSIAALITURVA

Hyvinvointiyhteiskunta

Hyvinvointiyhteiskunnalla tarkoitetaan maata, jossa valtio tukee ihmisiä tarjoamalla rahaa ja turvaa. Valtio antaa tarpeen mukaan erilaisia palveluja, kuten sairaanhoitoa, varhaiskasvatusta, koulutusta ja taloudellista tukea. Rahat palveluihin saadaan veroista. Tavoitteena on vähentää köyhyyttä ja kaventaa ihmisten välisiä eroja.

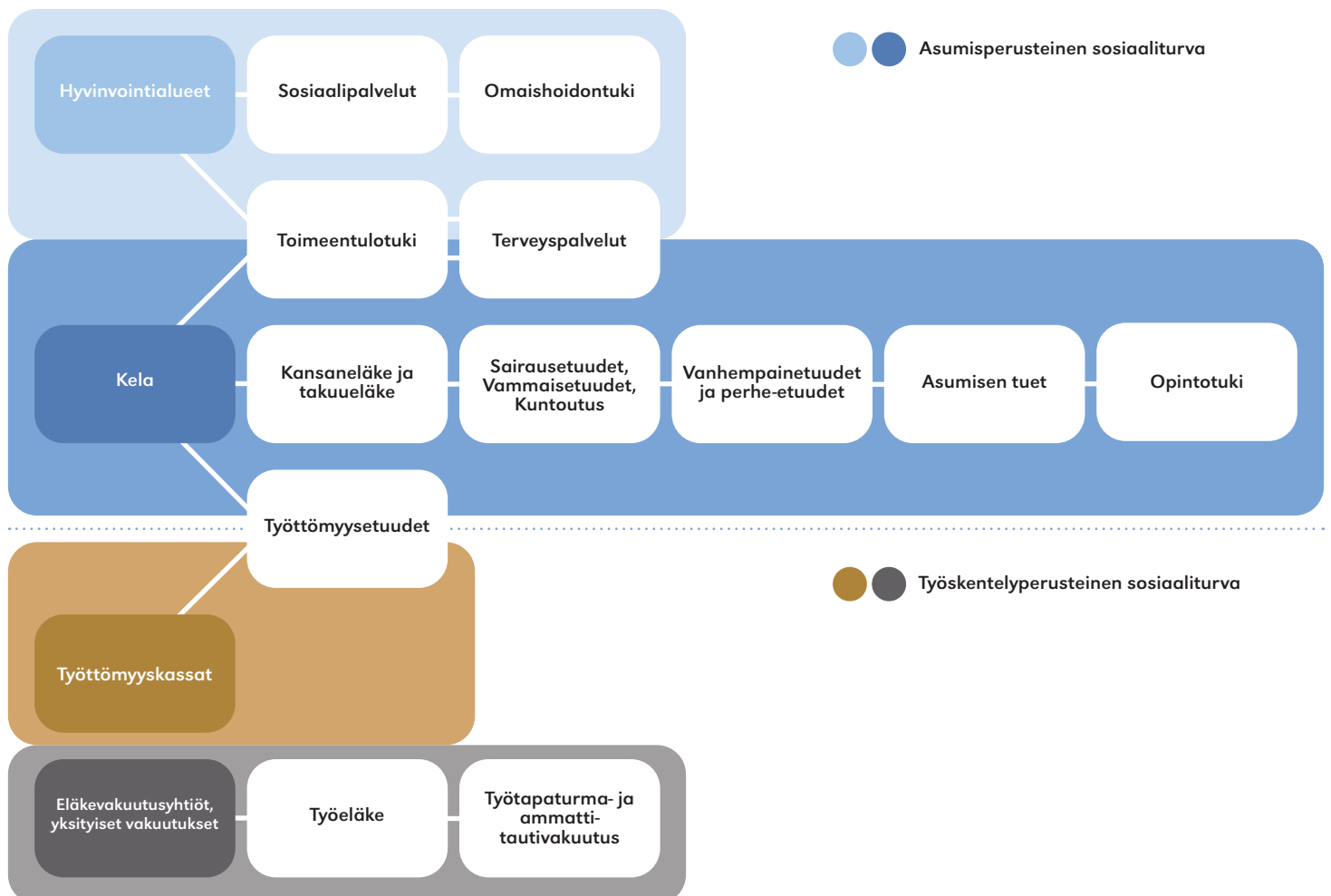
Suomi on hyvinvointiyhteiskunta. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa ihmiset maksavat paljon veroja, mutta vastaavasti he myös saavat monenlaisia palveluja. Suomessa pidetään tärkeänä, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet elää hyvää elämää.

Sosiaaliturvalla tarkoitetaan kaikkea valtion antamaa apua, jolla taataan perusturvallisuus elämässä.

Sosiaalivakuutuksella tarkoitetaan erilaisissa tilanteissa oleville ihmisille maksettavia taloudellisia korvauksia eli etuuksia, kuten työttömyyskorvausta, sairauspäivärahaa, vanhempainrahaa ja eläkettä. Rahat saadaan veroista ja etuuden määrä riippuu siitä, kuinka paljon sinulla on tuloja. Osa etuuksista on saajalleen verovapaita, osaa verotetaan.

Suomessa sosiaalivakuuttamisesta vastaa **Kansaneläkelaitos (Kela)**.

Suomen sosiaaliturva

Esimerkkejä yleisimmistä etuuksista:

Eläke

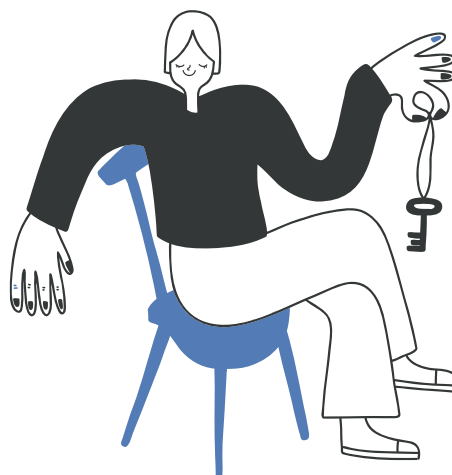
Suomessa on kahdenlaisia eläkkeitä: **työeläke** ja **kansaneläke**.

- **Työeläke** on yleisin eläke. Eläkkeen määrä riippuu siitä, kuinka paljon olet työelämäsi aikana ansainnut. Osa palkastasi menee automaattisesti työeläkkeeseen. Työeläkkeen maksaa työeläkeyhtiö. Myös yrittäjä voi saada työeläkettä.
- **Kansaneläke** on perustuki niille, jotka eivät saa työeläkettä tai joiden työeläke on hyvin pieni. Rahat tulevat valtiolta ja ne maksetaan Kelan kautta.

Perhe

- **Lapsilisää** maksetaan Suomessa asuville lapsiperheille, ja se on samansuuruinen kaikille.
- **Äitiyspakkaus** sisältää vauvanvaatteita ja erilaisia lastenhoitotarvikkeita.
- **Raskausrahaa** maksetaan raskaana oleville.
- **Vanhempainraha.** Lapsen syntymän jälkeen kumpi tahansa vanhemmista voi olla vanhempainvapaalla. Vanhempainvapaan ajalta Kela maksaa vanhempainrahaa. Vanhempainvapaan pituus on noin 14 kuukautta.
- **Kotihoidon tukea** maksetaan, jos huoltaja haluaa olla lapsen kanssa kotona pidempään. Lue lisää Kelan sivuilta www.kela.fi/lapsiperheet.

Asuminen

- **Asumistukea** voit hakea Kelasta, jos tarvitset tukea vuokran maksamiseen.
 - Monilla kaupungeilla ja kunnilla on edullisia vuokra-asuntoja pienituloisille. Pietarsaaren seudulla toimii kunnallisia kiinteistöyhtiöitä, jotka tarjoavat erikokoisia vuokra-asuntoja eri puolilla kaupunkia tai kuntaa.
- Pietarsaaren seudun kunnalliset kiinteistöyhtiöt ovat Ebba kiinteistöt (Pietarsaari), Pedersöre Bostäder, Nykarleby Bostäder, Larsmo Bostäder ja Kronoby Bostäder.**
- Täällä on myös asuntoja vuokraavia ja myyviä kiinteistönvälittäjiä, kuten Aktia Kiinteistönvälitys, Meklaritoimisto J. Riska Oy ja Asunto Björndahl.

Lääkkeet

Kela maksaa osan kustannuksista niistä lääkkeistä, joihin sinulla on resepti. Korvauksen määrä riippuu lääkkeestä. Saat korvauksen heti, kun ostat lääkkeen apteekista.

Sanasto

asumistuki _____

avustus _____

huoltaja _____

hyvinvointiyhteiskunta _____

kansaneläke _____

Kansaneläkelaitos (Kela) _____

korvaus _____

lapsilisä _____

palvelu _____

sosiaaliturva _____

sosiaalivakuutus _____

työeläke _____

työeläkeyhtiö _____

vero _____

Tehtävät

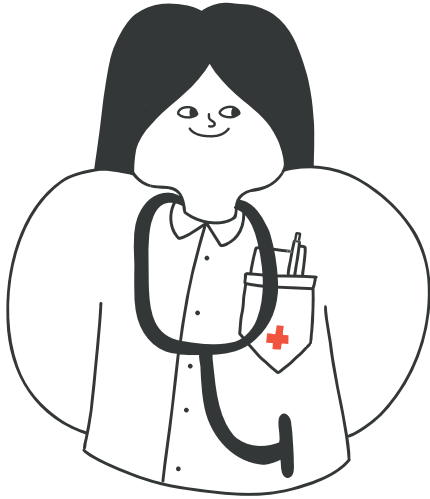
1. Mitä eroa on sosiaaliturvalla ja sosiaalivakuutuksella?

2. Mitä sosiaalietuuksia tai korvauksia tässä ei mainittu? Löydät hyödyllistä tietoa Kelan sivuilta:
www.kela.fi/henkiloasiakkaat.

3. Mitkä ovat mielestäsi tärkeimpiä korvauksia tai avustuksia?

4. Äitiyspakkaus on suomalainen keksintö, joka on levinnyt maailman eri maihin. Mistä on kyse, ja mitä pakkauksessa on? Hae netistä hakusanalla "äitiyspakkaus".

2. SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT

Suomessa on **21 hyvinvointialuetta**. Ne ovat itsenäisiä ja vastaavat asukkaidensa **sosiaali- ja terveyspalvelujen** järjestämisestä. Pietarsaaren seutu on osa **Pohjanmaan hyvinvointialuetta**.

Hyvinvointialueet järjestävät mm. seuraavat palvelut:

- perusterveydenhuolto
- erikoissairaanhoito
- sosiaalihuolto
- lasten, nuorten ja perheiden palvelut, esim. äitiys- ja lastenneuvola
- mielenterveys- ja päihdepalvelut
- vammaispalvelut
- vanhuspalvelut
- oppilashuolto
- pelastustoimen palvelut.

Miten ja milloin saat sairaanhoitoa

Pietarsaaren seudulla?

1. Arvioi oireesi **Omaolo**-verkkopalvelussa. Sieltä saat ohjeet, mitä tehdä.

2. Soita numeroon **06 218 9000** saadaksesi apua hoidon tarpeen arviointiin ja mahdollisesti ajanvarauksen lääkäriin.

3. Jos terveyskeskus on suljettu (iltaisin ja viikonloppuisin), soita **Päivystykseen**, puh. **116 117**. Vastaanotto sijaitsee Pietarsaaren **Malmin sairaalassa**.

Onko sinulla uusittavia reseptejä? Vai haluatko lukea lääkärinlausunnon? Sen voit tehdä **OmaKanta**-verkkopalvelussa.

Suun terveydenhuollon (hammaslääkäri) ajanvarauksen ja neuvonnan tavoitat numerosta **06 218 9100**. Pohjanmaan hyvinvointialueella on kunnallisia hammaslääkärin vastaanottoja Pietarsaassa, Pedersören kunnassa, Luodossa, Kruunupyssä, Teerijärvellä ja Uudessakaarlepyyssä. Pietarsaaren seudulla on myös paljon yksityisiä hammaslääkäreitä, joilla on oma vastaanotto.

Mielenterveyshoito tapahtuu useimmiten lääkärin läheteellä.

Sinulla on oikeus saada mukaasi tulkki kaikissa sosiaali- ja terveyspalveluissa. Kerro, että tarvitset tulkin, kun varaat ajan. **Tulkkauspalvelu** on käyttäjälle maksuton.

Lasten ja nuorten kouluterveydenhuolto

Peruskoulun oppilailla on oikeus kouluterveydenhuoltoon. Kouluterveydenhuollossa työskentelee terveydenhoitajia, koulukuraattoreita ja koulupsykologeja.

Kouluterveydenhuoltoon kuuluvat mm.

- terveystarkastukset: oppilaiden kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin seuranta vuosiluokittain
- suun terveydenhuolto
- rokotukset
- oppilaiden erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen tunnistaminen.

Apua hätätilanteissa

Suomessa ainoa hätänumero on 112. Soita 112 vain kiireellisissä hätätilanteissa, jotka vaativat nopeaa apua viranomaisilta, esimerkiksi poliisilta, ambulanssilta, pelastuspalvelulta tai sosiaalihuollolta.

Valtion erityispalvelut

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on valtion terveys- ja hyvinvointialan asiantuntija- ja tutkimuslaitos.

THL tarjoaa tiettyjä erityispalveluja, muun muassa turvakotipalveluja. Turvakodissa voi asua lyhyen aikaa, kun ei voi jäädä kotiin väkivallan, uhkailun tai pelon vuoksi.

THL:llä on myös **auttava puhelin Nollalinja**, joka tarjoaa tukea lähisuhdeväkivaltaa kokeneille. Nollalinjan puhelinnumero on **080 005 005**.

THL tarjoaa lisäksi palveluita päihdeongelmallisille raskaana oleville naisille ja pikkulapsiperheille sekä rikosten ja riita-asioiden sovitteluun.

Yksityiset lääkäriasemat

Suomessa on paljon yksityisiä lääkäriasemia ja lääkäreitä, joilla on yksityisvastaanottoja. Sieltä voit saada ajan erikoislääkärin vastaanotolle nopeammin kuin julkisessa hoidossa, mutta joudut itse maksamaan käynnistä. Yksityisiä lääkäriasemia Pietarsaaren seudulla ovat esimerkiksi **Mehiläinen**, **Pihlajalinna** ja **Työplus** (lähinnä työelämässä oleville aikuisille). On myös yksittäisiä lääkäreitä, joilla on yksityisvastaanotto.

Työterveyshuolto

Kaikkien työnantajien on järjestettävä työntekijöilleen tietyt terveyspalvelut. Lain mukaan työterveyshuollon tulee tukea työntekijöiden terveyttä ja selvittää työstä johtuvia sairauksia tai oireita. Usein myös sairaanhoito kuuluu työterveyshuoltoon.

Työnantaja ostaa työterveyshuollon yleensä yksityiseltä lääkäriasemalta. Työterveyshuoltoon kuuluvat palvelut riippuvat työnantajan sopimuksesta. Kysy työnantajaltasi, mitä työpaikkasi työterveyshuoltoon kuuluu.

Kolmannen sektorin sosiaalipalvelut

Suomessa on pitkä kansalaisvaikuttamisen perinne. **Kolmannella sektorilla** tarkoitetaan yhdistyksiä ja järjestöjä, jotka eivät ole yksityisyrityksiä eivätkä julkisia palveluita. Ne järjestävät julkista sosiaali- ja terveydenhuoltoa täydentäviä palveluja, esimerkiksi seuraavia:

- **FRIDA – Väkivallasta vapaaksi.** Pietarsaareissa sijaitseva järjestö, joka tarjoaa tukea ja apua lähisuhdeväkivaltaa tai seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneille. Puhelinaika arkisin klo 8–16: **050 596 0980**

Sanasto

hyvinvointialue _____

hätänumero 112 _____

hätätilanne _____

julkinen terveydenhuolto _____

Kansaneläkelaitos (Kela) _____

mielenterveyshoito _____

neuvola _____

päihdeongelma _____

päivystysvastaanotto _____

sosiaali- ja terveystalvet, kolmas sektori _____

terveydenhuolto _____

terveyskeskus _____

turvakoti _____

työterveyshuolto _____

yksityinen terveydenhuolto _____

Tehtävät

1. Terveyspalvelut

Mihin hyvinvointialueeseen kuulut?

Mikä on terveyskeskuksesi nimi? Mitä käynti terveyskeskuksessasi maksaa?
Mitä käynti terveyskeskuksen hammaslääkärillä maksaa?

Mitä mielenterveyshoitoa on saatavilla siellä, missä asut?

2. Digitaaliset palvelut

Tutustu Omaolo- ja OmaKanta-palveluihin ja hoidon arviointiin verkossa. Miten ne toimivat?

Tarvitsetko näitä verkkopalveluja? Voit ladata **112 Suomi** -mobiilisovelluksen. Sovellus auttaa sinua erilaisissa hätätilanteissa ja ongelmissa. Sovelluksessa on ohjeet, päivystysnumero ja toiminto, jolla voit jakaa sijaintisi.

HUOM.! Monet digitaaliset palvelut edellyttävät vahvaa tunnistautumista. Tämä tarkoittaa, että sinun on vahvistettava henkilöllisyytesi sähköisesti, kun kirjaudut sisään. Voit käyttää tähän verkkopankkitunnuksia, mobiilivarmennetta tai kansalaisvarmennetta.

3. Kolmannen sektorin sosiaalipalvelut

Katso alla olevaa listaa. Tutki, millaista tukea kolmannen sektorin eri toimijat tarjoavat.

- Luterilaisen kirkon Lähetystyö
- Punainen Risti
- Frida
- Mieli
- Monika-naiset
- Ruoka-apu (ruoka-apu.fi)
- After Eight
- Parasta Lapsille
- Diakonissalaitos
- Project Liv
- Folkhälsan

Mitä muita tärkeitä organisaatioita kolmannella sektorilla on?

MARÄNG
MARENKI
2,50

COOKIE
2,50

osnutt
0,20

KANELI
KORVADU
L

THE

3. KULTTUURI- JA VAPAA- AJAN PALVELUT

Kirjasto

Suomessa on laaja kirjastoverkosto. Kirjastoista voit lainata kirjoja, aikakauslehtiä, elokuvia, musiikkia, e-kirjoja, äänikirjoja ja digitaalisia lehtiä ilmaiseksi. Monet kirjastot lainaavat myös muuta, esimerkiksi urheiluvälineitä tai soittimia.

Joissakin kirjastoissa voit myös

- käyttää tietokonetta
- varata ja käyttää työ- ja kokoustiloja
- osallistua erilaisiin tapahtumiin, kuten taidenäyttelyihin, teatteriesityksiin ja kirjailijailtoihin.

Pietarsaaren seudulla jokaisella kunnalla on oma kirjastonsa. Pohjanmaan kirjastot toimivat yhteistyössä kirjastoverkostossa nimeltä Fredrika. Fredrika-verkostoon kuuluu 11 kuntaa. Kirjastot tekevät yhteistyötä tarjotakseen asiakkailleen laajemman valikoiman kirjoja, digikirjoja ja mahdollistaakseen kirjastojen väliset kaukolainat.

Kirjastokortti on maksuton.

Kirjastokortin saat käymällä kirjastossa. Kortin saamiseen tarvitset voimassa olevan henkilötunnuksen ja osoitteen Suomessa.

Liikunta ja urheilu

Suomessa kunnat tarjoavat paljon edullisia tai täysin maksuttomia liikuntamahdollisuuksia.

Kuntien verkkosivuilta, kohdasta Liikunta ja vapaa-aika, löydät lisätietoa siitä, millaisia vapaa-ajan palveluita oma kuntasi tarjoaa.

Tavallisesti tällaisia ovat

- kuntoilureitit
- hiihtoladut
- kuntosportaat
- frisbeegolf
- skeittipuistot.

Uimahalli

Suomessa uimahallit ovat suosittuja ja edullisia. Niitä käytetään lähinnä liikuntaan, ei kylpylänä. Uimahalleissa voit usein osallistua vesijumppaan, uimakouluun ja muihin aktiviteetteihin, joita on niin lapsille kuin aikuisillekin. Monissa uimahalleissa on myös kuntosali.

Pietarsaaren uimahalli sijaitsee Urheilutalossa, Pietarsaaren keskustassa Keskuskentän ja Tellus-hallin vieressä. Uimahallissa on neljä erilaista allasta kaikenikäisille sekä vesiliukumäki, hyppytorni ja poreallas. Samassa rakennuksessa on myös liikuntasaleja ja keilahalli. Myös Kokkolan uimahalli on suosittu.

Kesällä käytössä on uimahallin ohella paljon upeita uimarantoja. Talvella voi kokeilla avantouintia, saunaa ja avantoa, esimerkiksi Luodon Strandiksella.

Pietarsaaren seudun kulttuuripalvelut

Jokaisessa kunnassa on kulttuuri- ja vapaa-aikatoimisto, joka suunnittelee kulttuuritapahtumia, näyttelyitä ja muuta kulttuuri- ja vapaa-aikatoimintaa.

Tietoa Pohjanmaan tapahtumista löydät sivustolta events.osterbotten.fi.

Yksi suurimmista kesäisin järjestettävistä tapahtumista on Jaakon päivät. Se on viikon mittainen kulttuuritapahtuma, jossa on monipuolista ohjelmaa, kuten markkinoita, musiikkia ja taidetta. Uudessakaarlepyyssä järjestetään joka loppukesä kulttuuriviikko, jonka osana on Juthbacka-markkinat, joka on yksi Suomen suurimmista kirpputoritapahtumista.

Museot

Pietarsaarella on useita mielenkiintoisia museoita:

- **Malmin talo**, kaupunginmuseo, jossa voi tutustua mm. kaupungin merenkulun historiaan
- **Tupakkamuseo**
- **Runebergin tupa**
- **Westmaninmuorin tupa**.

Muissa kunnissa on useita kesäisin avoinna olevia kotiseutumuseoita, jotka esittelevät entisajan elämää Suomessa, esimerkiksi

- **Fagerbackan karjamaja** (Pedersöre)
- **Munsalan kotiseutumuseo** (Uusikaarlepyy)
- **Bosundin vene- ja kalastusmuseo** (Luoto)
- **Tolvängensgårdenin kotiseutumuseo** (Kruunupyä)
- **Kuddnäsens museo** (Uusikaarlepyy), mikä oli kirjailija Zacharias Topeliuksen lapsuudenkoti.

Luettelo Pohjanmaan museoista löytyy sivustolta <https://www.museiportalosterbotten.fi/museot-pohjanmaalla/>.

Teatterit: Lähimmät kaupunginteatterit sijaitsevat Kokkolassa ja Vaasassa. Vaasassa toimii sekä ruotsinkielinen teatteri, **Wasa teater**, että suomenkielinen teatteri, **Vaasan kaupunginteatteri**.

Kuntien kulttuuritoimialat järjestävät toisinaan bussiretkiä Wasa teateriin ja Vaasan kaupunginteatteriin. Pietarsaaren seudulla toimii myös useampi kesäteatteri, esimerkiksi

- **Pedersöre teater** (Åliden, Purmo)
- **Juthbacka teater** (Uusikaarlepyy).

Myös Pietarsaaren Näyttämö ry ja Teater Jacob sekä nuorisoseurat järjestävät näytelmiä ja revyitä, joihin pääsee mukaan joko näyttelijänä tai katsojana.

Nuorisotoiminta

• **Nuorisotalot:** Nuorten kohtaamispaikkana iltaisin toimivat kunnalliset nuorisotalot. Nuorisotaloja on Pietarsaarella, Uudessa-kaarlepyyssä ja Luodossa. Siellä nuoret voivat viettää aikaa yhdessä, pelata ja jutella myös nuorisohjaajien kanssa. Myös seurakunnat tarjoavat toimintaa ja tiloja nuorille.

• **Seepira-auto:** Pietarsaaren nuorisotoimen omistama seepirakuvioitu matkailuauto toimii yhteistyössä naapurikuntien, Uudenkaarlepyyn, Pedersören ja Luodon, kanssa. Se on eräänlainen liikkuva nuorisotalo. Nuorisotyöntekijät ajelevat Seepira-autolla sekä päivisin että iltaisin. Arkisin he vierailevat kouluissa ja viikonloppuisin ajavat seudun nuorten kokoontumisaikoihin.

• **After Eight:** Etsivää nuorisotyötä Pietarsaaren seudulla hoitaa After Eight -yhdistys. Se tarjoaa apua 15–29-vuotiaille nuorille, jotka eivät ole löytäneet opiskelu- tai työpaikkaa. After Eight järjestää nuorille myös monenlaista toimintaa ja tapahtumia.

Kolmannen sektorin toiminta ja palvelut

Pietarsaaren seudulla toimii aktiivinen kansalaisyhteiskunta, joka tarjoaa monia palveluita erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille:

- **Folkhälsan:** Ruotsinkielinen aatteellinen järjestö, joka tarjoaa sosiaalista tukea, kursseja ja terveydenhuoltopalveluja muun muassa pitkäaikaissairaille ja heidän perheilleen.
- **Marttaliitto:** Toiminnan tavoitteena on, että kaikissa kodeissa ja perheissä on arjen tasapainoa tukevat riittävät tiedot ja resurssit. Liitto edistää myös kestävästä kehityksestä, niin taloudellista, ekologista kuin sosiaalistakin.
- **Vapaaehtoistyö:** Vapaaehtoistyö.fi-sivustolta löydät erilaisia mahdollisuuksia vapaaehtoistyöhön. Pietarsaaren seudulla vapaaehtoistyötä tehdään lähinnä seurakuntien tai Punaisen Ristin kautta.

Taideopetus Pietarsaaren seudulla:

• **Wava-opistossa** voi opiskella musiikkia, kuvataidetta, tanssia ja teatteria. Kaikenikäiset ovat tervetulleita. Musiikkia voi opiskella ryhmässä tai saada yksityisopetusta. Wava-opisto järjestää myös paljon konsertteja ja esityksiä.

Vapaa sivistys

Suomi tarjoaa paljon mahdollisuuksia aikuiskoulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen, muun muassa nämä:

• **Kansalaisopistot ja työväenopistot:** Tarjolla on kursseja laidasta laitaan: kieliä, taidetta, ulkoilua, urheilua jne. Pietarsaaren seudulla on seuraavat opistot:

- Pietarsaaren suomenkielinen Työväenopisto - Työvis
- Jakobstads Arbis
- Nykarleby Arbis
- Pedersören kansalaisopisto
- Kruunupyyn kansalaisopisto

• **Kansanopistot:** Kansanopistot järjestävät sekä yleissivistävää että ammatillista koulutusta. Kansanopistoissa voi opiskella sekä pitkällä opintolinjoilla että lyhytkursseilla. Pietarsaaren seudulla toimii **Kruunupyyn kansanopisto Kvärnen** ja Uudenkaarlepyyn **kristillinen kansaopisto Kvedu**, joka tarjoaa koulutusta myös maahanmuuttajille.

• **Urheiluopistot:** Urheiluopistot ovat liikunta-alan koulutuskeskuksia. Ne järjestävät ammatillista peruskoulutusta, täydennyskoulutusta ja kursseja. Folkhälsan Utbildning Ab ylläpitää ainoaa ruotsinkielistä liikuntaopistoa Suomessa ja sillä on kaksi toimipaikkaa: Vöyrin Norrvalla ja Espoon Solvalla. Suomenkielisistä liikunta-alan koulutuskeskuksista lähimpänä sijaitsee Kuortaneen Urheiluopisto.

• **Kesäyliopisto:** Kesäyliopistot järjestävät avointa korkeakouluopetusta, ammatillista täydennyskoulutusta, yleissivistävää koulutusta sekä abi- ja lukiokursseja. Kesäyliopistot järjestävät nimestään huolimatta koulutusta myös talvella. Suomessa on yhteensä 19 kesäyliopistoa, jotka järjestävät koulutusta suomen kielellä, ja näistä kaksi myös ruotsin kielellä. Suomen kesäyliopistot löytyvät kesayliopistot.fi -sivustolta.

• **Opintokeskus:** Opintokeskus järjestää kursseja, opintopiirejä, luentoja ja tapahtumia sekä omana koulutustoimintanaan että yhdessä yhdistysten ja järjestöjen kanssa. Suomessa toimii yhteensä 11 opintokeskusta, joista yksi on ruotsinkielinen, ja sitä ylläpitää Svenska folkskolans vännen (SFV). Kaikki opintokeskukset löydät opintokeskukset.fi -sivustolta.

Kunnan yhdistykset

Pietarsaaren seudulla toimii paljon aktiivisia yhdistyksiä, jotka järjestävät asukkaille mielekästä vapaa-aikatoimintaa. Heillä on toimintaa monilla eri aloilla, muun muassa liikunnan ja kulttuurin alalla, ja toiminta on tarkoitettu kaikille.

Joidenkin kuntien verkkosivuilta löydät listan kunnassa toimivista yhdistyksistä. Voit myös löytää kuntasi yhdistyksiä **Yritys- ja yhteisötietojärjestelmän (YTJ)** avulla. Valitse Yritysmuoto-kohdasta Aatteellinen yhdistys ja Kotipaikka-kohdasta oma kuntasi.

Sanasto

aikakauslehti _____

aikuiskoulutus _____

avantouinti _____

kesäteatteri _____

kirjasto _____

kulttuuri _____

kuntoilureitti _____

maksuton _____

museo _____

nuorisotoiminta _____

uimahalli _____

vapaaehtoistyö _____

yhdistys _____

Tehtävät

1. Missä sijaitsee lähin:

- uimaranta _____
- kirjasto _____

2. Mitä teet vapaa-ajallasi?

Keskustele harrastuksista pareittain tai ryhmissä.

3. Tutustu kotikuntasi verkkosivuihin.

Mitä yhdistyksiä löydät?

4. Tutustu vapaaseen sivistykseen.

Etsi kansalaisopisto/Työväenopisto kotikunnastasi. Löydätkö mielenkiintoisia kursseja?

YHTEISKUNTA SUOMESSA

4. SUOMEN HISTORIA

Esihistoriallinen aika

Ensimmäiset ihmiset asettuivat asumaan nykyiseen Suomeen noin 10 000 vuotta sitten. Heitä tuli eri suunnista. Suomen väestö oli siis alusta saakka sekoitus eri kulttuureja.

Keskiaika (1100–1500-luku)

Keskiajalla Suomi tuli osaksi Ruotsia ja säilyi sellaisena yli 600 vuotta. Ruotsi ja Venäjä sotivat useaan otteeseen Suomen alueista. Tänä aikana Suomeen perustettiin ensimmäiset kaupungit, kuten Turku ja Porvoo.

Uskonpuhdistus

Uskonpuhdistus oli 1500-luvun liike, joka pyrki muuttamaan katolista kirkkoa. Tämä johti luterilaisuuden syntymiseen. Nykyään luterilaisuus on suurin kristillinen uskonseura Suomessa. Uskonpuhdistus vähensi kirkon valtaa ja siirsi sitä valtiolle. Yksi tärkeimmistä tavoitteista oli lisätä uskonnon saavutettavuutta. Siksi jumalanpalveluksia alettiin pitää latinan sijaan kansankielisinä. Turun piispa Mikael Agricola käänsi Raamatun suomeksi. Hänen työnsä loi pohjan suomenkielisel kirjakielle. Reformaatiolla oli siksi suuri merkitys suomen kielen kehitykselle.

Venäjän aika (1809–1917)

Vuonna 1809 Suomesta tuli osa Venäjää. Se sai kuitenkin säilyttää itsehallintonsa eli autonomiansa. Se sai myös pitää Ruotsin aikaiset lait ja luterilaisen kirkon. Suomalaisten maksamat verorahat käytettiin Suomessa. Helsingistä tuli Suomen pääkaupunki vuonna 1812. Suomessa teollistuminen alkoi vasta 1880-luvulla. Paperiteollisuudesta tuli tärkeä teollistumisen liikkeellepaneva voima. Vuonna 1906 Suomi otti käyttöön yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden. Ensimmäisenä Euroopassa naiset saivat oikeuden äänestää ja asettua ehdokkaaksi vaaleihin.

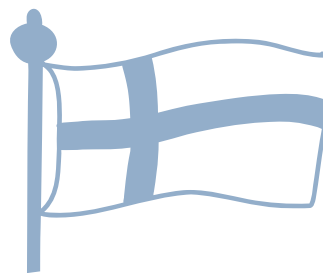

1800-luvun nationalismi

Nationalismi tarkoittaa ajatusta, jonka mukaan jokaisella kansalla tulee olla oma valtio. Aiemmin monet eurooppalaiset valtiot olivat koostuneet useista eri kielellisistä, uskonnollisista ja kulttuurisista ryhmistä. Ajatus kansallisvaltiosta johti Euroopassa sekä sotiin että kapinoihin. Myös Suomessa alettiin ajatella, että suomalaiset olivat oma kansa, jolla oli yhteinen historia ja kulttuuri. Suomen kielen merkitys kasvoi. 1860-luvulla kaupunkeihin alettiin perustaa suomenkielisiä kouluja. 1800-luvulla syntyi monia Suomen kuuluisimpia taideteoksia, runoja ja musiikkiteoksia. Monet niistä saivat innoitusta juuri nationalismista.

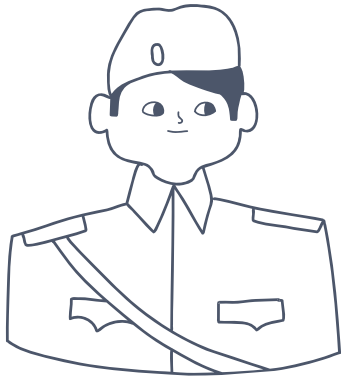
Suomi itsenäistyy

Venäjä osallistui ensimmäiseen maailmansotaan ja heikkeni merkittävästi sodan aikana. Venäjän kommunistisen vallankumouksen jälkeen Suomi julistautui itsenäiseksi vuonna 1917.

Sisällissota 1918

Itsenäistymisen jälkeen Suomessa alkoi sisällissota. Sota puhkesi punaisiksi kutsutun työväestön ja valkoisiksi kutsutun porvariston välillä. Sota jatkui tammikuusta huhtikuuhun 1918, ja hallituksen joukot, valkoiset, voittivat. Sodan aikana kuoli 37 000 suomalaista. Suurin osa kuolleista oli työväkeä. Sodan jälkeen tarinaa siitä kerrottiin etupäässä voittajan näkökulmasta. Valkoisten mielestä he olivat pysäyttäneet vallankumouksen ja ajaneet pois venäläiset sotilaat. Punaiset, työläiset, pitivät konfliktia luokkasotana, jossa köyhät taistelivat rikkaita vastaan. Ryhmien välit pysyivät pitkään katkerina.

Maailmansotien välinen aika

1920-luvulla laadittiin uusia lakeja köyhien elinolojen parantamiseksi. Tällaisia lakeja olivat esimerkiksi kahdeksan tunnin työpäivä, oppivelvollisuus ja progressiivinen verotus. 1930-luvulla maailma kärsi suuresta talouskriisistä. Äärioikeiston suosio kasvoi monissa maissa. Useat Euroopan valtiot muuttivat diktatuureiksi. Myös Suomessa äärioikeiston kannatus kasvoi, mutta maa säilyi kuitenkin demokratiana.

Toinen maailmansota Suomessa

Toinen maailmansota syttyi kesällä 1939. Syksyllä 1939 Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen.

Talvisota (1939–1940)

Talvisota tunnetaan siitä, että talvi oli erittäin kylmä, lämpötila laski jopa -43°C :seen. Suomi puolusti itseään Neuvostoliittoa vastaan odotettua paremmin. Sota päättyi kuitenkin siihen, että Suomi joutui luovuttamaan osan alueestaan. Monet ihmiset joutuivat jättämään kotinsa.

Jatkosota (1941–1944)

Kesällä 1941 Suomi aloitti uuden sodan Neuvostoliittoa vastaan. Tavoitteena oli saada menetetyt alueet takaisin. Tällä kertaa Suomi sai tukea Saksalta. Jatkosota kesti syksyyn 1944. Sodan päätyttyä Suomen oli luovutettava lisää alueita. Suomi maksaisi myös sotakorvauksia Neuvostoliitolle.

Lapin sota (1944–1945)

Osana Neuvostoliiton kanssa tehtyä rauhansopimusta Suomen oli ajettava pois maassa jäljellä olevat saksalaiset joukot. Tätä sotaa kutsutaan Lapin sodaksi. Saksalaiset polttivat suuren osan Lapista vetäytyessään Norjan rajan yli.

Maailmansotien jälkeen

Toisen maailmansodan jälkeen Eurooppa jakautui kahtia. Itä-Euroopan maista tuli kommunistisia, ja Neuvostoliitto hallitsi niitä. Länsi-Euroopan maat tekivät yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa ja muodostivat puolustusliitto Naton. Suomi yritti pysytellä puolueettomana, mutta Neuvostoliitolla oli silti vaikutusvaltaa. Suomi halusi rakentaa hyvät suhteet itänaapuriin. Koska sota oli ollut vaikea, suomalaiset halusivat yhdessä rakentaa parempaa yhteiskuntaa. Näin Suomesta tuli hyvinvointiyhteiskunta, jossa sosiaaliturva on vahva.

Kaupungistuminen

1960-luvulla Suomi muuttui nopeasti. Se kehittyi maatalousyhteiskunnasta teollisuuteen ja palveluammatteihin perustuvaksi yhteiskunnaksi. Monet muuttivat nopeasti kasvaviin kaupunkeihin. Oli yhä yleisempää, että naiset kävivät töissä kodin ulkopuolella. Kaupungeissa ei ollut riittävästi töitä ja asuntoja. Siksi Ruotsiin muutti yli 400 000 suomalaista. Vuoteen 2017 asti suomalaiset olivat Ruotsin suurin maahanmuuttajaryhmä.

1990-luvun lama

1990-luvulla Suomea koetteli syvä talouskriisi. Kriisiin oli useita syitä. 1980-luvulla talous oli kasvanut liian nopeasti, minkä jälkeen se romahti. Kun Neuvostoliitto lakkautettiin vuonna 1991, Suomi menetti myös tärkeät vientimarkkinat. Se pahensi tilannetta entisestään. Kriisi merkitsi muun muassa korkeaa työttömyyttä, joka oli lähes 20 prosenttia. Monet pankit ja yritykset menivät konkurssiin ja julkisia hyvinvointipalveluita karsittiin. 1990-luvun lama jakoi yhteiskunnan selkeämmin kahtia: pienituloisiin ja rikkaisiin. Nämä erot näkyvät edelleen.

EU-aika ja globalisaatio

Suomi liittyi EU:hun vuonna 1995. Vuonna 2002 otettiin käyttöön EU:n yhtenäisvaluutta euro. Nykyään EU:lla on suuri vaikutus Suomeen, erityisesti lainsäädännön ja turvallisuuden osalta. Vuonna 2000 Tarja Halosesta tuli Suomen ensimmäinen naispresidentti. Monet Euroopan maat olivat ottaneet maahanmuuttajia vastaan jo toisen maailmansodan jälkeen, mutta maahanmuutto Suomeen oli vähäistä. 1990-luvulla Suomeen alkoi tulla lisää ihmisiä. Vuonna 2023 Suomi liittyi Natoon. Päätös tehtiin Ukrainan sodan ja Venäjän lisääntyneen uhkan vuoksi.

Sanasto

esihistoriallinen aika _____

hyvinvointiyhteiskunta _____

itsehallinto _____

itsenäisyys _____

jatkosota _____

kaupungistuminen _____

keskiaika _____

Lapin sota _____

maailmansota _____

nationalismi _____

Neuvostoliitto _____

puolustus _____

reformaatio _____

sisällissota _____

sotakorvaus _____

talvisota _____

Tehtävät

Pohdi

1. Mikä on mielestäsi kiinnostavaa Suomen historiassa?

2. Opitko jotain uutta?

3. Mitkä Suomen historian tapahtumat on tärkeää tuntea maan ja yhteiskunnan ymmärtämiseksi nykyään?

Mitä mieltä olet?

5. KULTTUURI JA PERINTEET

Vuosikello - Juhlat, pyhäpäivät ja liputuspäivät Suomessa

31.12.– 1.1. Uusivuosi

Uudenvuodenpäivä, tammikuun 1. päivä, on pyhäpäivä. Edellisenä iltana juhlietaan vuoden vaihtumista. Monet lähtevät yöllä ampumaan ilotulitteita.

5.2. Runebergin päivä

Johan Ludvig Runeberg (1804–1877) oli ruotsinkielinen runoilija, joka kirjoitti sanat Suomen kansallislaululle nimeltään Maamme. Hän on Suomen kansallisorunilija. Runebergin päivänä on tapana herkutella runebergintortuilla. Johan Ludvig Runeberg syntyi Pietarsaassa 5. helmikuuta 1804. Kaupungissa on useita Johan Ludvigin ja hänen sukunsa taloja ja paikkoja, muun muassa Runebergin mökki Itälässä ja Westmaninmuorin tupa Visasmäessä.

14.2. Ystävänäpäivä

Suomessa Valentinuksen päivää kutsutaan ystävänäpäiväksi. Se on päivä, jolloin juhlietaan rakkautta ja ystävyyttä esimerkiksi antamalla kortteja, kukkia tai pieniä lahjoja.

3.2.–9.3. Laskiaistiistai

Laskiainen on juhla, johon liittyy sekä kristillisiä että vanhempia perinteitä. Ennen se merkitsi paaston alkua ennen pääsiäistä. Laskiaisen ajankohta riippuu pääsiäisen ajankohdasta. Laskiaispäivänä on perinteenä syödä hernekeittoa ja laskiaispullia. Monet käyvät myös pulkkamäessä.

28.2. Kalevalan päivä, suomalaisen kulttuurin päivä

Kalevala on Suomen kansalliseepos. Elias Lönnrot keräsi Suomen ja Karjalan kansanperinteeseen kuuluvia vanhoja kertomuksia ja runoja. Hän kokosi niistä Kalevalan. Kalevala on tärkeä suomen kielen ja kulttuurin symboli.

19.3. Minna Canthin päivä, tasa-arvon päivä

Minna Canth oli suomalainen kirjailija ja yhteiskunnallinen vaikuttaja. Hän työskenteli naisten oikeuksien ja tyttöjen paremman koulutuksen puolesta.

9.4. Mikael Agricolan päivä, suomen kielen päivä. Myös Elias Lönnrotin syntymäpäivä

Mikael Agricola (n. 1510–1557) toimi Turun piispana ja Suomen uskonpuhdistuksen toteuttajana. Hän suomensi Raamatun ja kirjoitti ensimmäiset painetut kirjat suomeksi. Siksi häntä kutsutaan suomen kielen isäksi.

Elias Lönnrot oli kielitieteilijä, kirjailija ja lääkäri. Hän keräsi karjalankielisiä suullisia kertomuksia ja kokosi niistä Suomen kansallisepokseen, Kalevalan.

22.3.–25.4. Pääsiäinen

Kristityt viettävät pääsiäistä Jeesuksen kuoleman ja ylösnousemisen muistoksi. Ennen kristinuskoa juhliittiin samaan aikaan kevään alkamista. Monille suomalaisille pääsiäinen onkin kevään juhla.

Pääsiäisenä koti koristellaan narsissein, pääsiäisruhoihin ja pääsiäismunin. Pääsiäispupu ja kanat ovat myös tavallisia juhlan symboleita. Palmusunnuntaina tai pääsiäislauantaina lapset pukeutuvat pääsiäisnoidiksi. Sitten he kiertävät naapureiden luona toivottamassa onnellista pääsiäistä ja onnea tulevalle vuodelle. Lapset jakavat itse piirtämiään pääsiäiskortteja tai koristelemiaan virpomisvitsoja, ja vastineeksi he saavat suklaamunia tai karkkeja.

Perinteinen suomalainen pääsiäisjalkiruoka on mämmi, ruisjauhoista tehty vanukas.

30.4.–1.5. Vappuaatto ja vappupäivä, suomalaisen työn päivä

Vappupäivä on työväen, opiskelijoiden ja kevään juhla. Päivään kuuluu karnevaalitunnelma, ja se on vapaapäivä. Juhla alkaa jo edellisenä iltana, vappuaattona. Vappupäivänä monet käyvät piknikillä ja syövät munkkeja, tippaleipiä tai rosetteja sekä juovat simaa (mielellään kotitekoista). Peder-sören murteella tämä on majlindo. Lindo tarkoittaa peltoa ja vappupäivänä pelloilla on paljon ihmisiä piknikillä. Pietarsaassa opiskelijakunnat laittavat keskustan Runeberginpuistossa sijaitsevalle Runebergin patsaalle ylioppilaslakin.

Äitienpäivä (toukokuun toinen sunnuntai)

Äitienpäivänä juhlitaan äitejä. Monet antavat kukkia ja lahjoja äideilleen. Monilla perheillä on tapana syödä äitienpäivälounasta tai tarjota kahvia ja kakkua.

20.6.–26.6. Juhannus

Juhannuksena juhlistetaan vuoden pisintä päivää. Kristillisessä kalenterissa se on myös Johannes Kastajan syntymäpäivä. Juhannusta vietetään kahtena päivänä: juhannusaattona perjantaina ja juhannuspäivänä lauantaina. Monet suomalaiset lähtevät kesämökilleen juhlimaan perheen ja ystävien kanssa.

9.8. Tove Janssonin päivä, suomalaisen taiteen päivä

Tove Jansson (1914–2001) oli suomenruotsalainen kirjailija ja taiteilija. Hänet tunnetaan varsinkin Muumi-kirjoistaan ja sarjakuvistaan.

1.10. Miina Sillanpään päivä, kansalaisvaikuttamisen päivä

Miina Sillanpää (1866–1952) oli tärkeä henkilö työväenliikkeen historiassa. Hänestä tuli Suomen ensimmäinen naisministeri.

10.10. Aleksis Kiven päivä, suomalaisen kirjallisuuden päivä

Aleksis Kivi (1834–1872) oli suomalainen kirjailija, jonka tunnetuin teos on Seitsemän veljestä. Hän on Suomen kansalliskirjailija ja yksi suomalaisen kirjallisuuden perustajista.

31.10.–6.11. Pyhäinpäivä

Pyhäinpäivänä muistetaan kuolleita. Monet vievät kynttilöitä haudoille läheistensä muistoksi. Myös amerikkalaisen Halloween-perinteen suosio on kasvanut Suomessa.

6.11. Ruotsalaisuuden päivä

Ruotsalaisuuden päivä on Suomen ruotsinkielisen väestön kansallispäivä. Päivän tarkoitus on kiinnittää huomiota ruotsin kielen merkitykseen ja maan kaksikielisyyteen. Isänpäivä (marraskuun toinen sunnuntai) Isänpäivänä juhlitaan isä. Monet antavat kukkia ja lahjoja isilleen. Monilla perheillä on tapana syödä isänpäivälounasta tai tarjota kahvia ja kakkua.

Isänpäivä (marraskuun toinen sunnuntai)

Isänpäivänä juhlitaan isä. Monet antavat kukkia ja lahjoja isilleen. Monilla perheillä on tapana syödä isänpäivälounasta tai tarjota kahvia ja kakkua.

6.12. Itsenäisyyspäivä

Itsenäisyyspäivä on juhlallinen ja vakava päivä. Silloin kunnioitetaan sodissa taistelleita ja huomioidaan Suomen puolustusvoimat. Monet katsovat illalla ”linnan juhlia”, presidentin itsenäisyyspäivän vastaanottoa, joka lähetetään televisiossa. Vastaanotolle kutsutaan esimerkiksi poliitikkoja, sotaveteraaneja, tutkijoita, taiteilijoita, urheilijoita ja muita ihmisiä, joihin presidentti haluaa kiinnittää huomiota.

8.12. Jean Sibeliusen päivä, suomalaisen musiikin päivä

Jean Sibelius (1865–1957) oli suomalainen säveltäjä. Hän on kansainvälisesti Suomen tunnetuin säveltäjä. Hänen sävellyksillään oli tärkeä rooli suomalaisen kansallisen identiteetin kehittämisessä.

13.12. Lucian päivä

Päivään kuuluu usein Lucia-kulkue, jossa kynttiläkruunupäinen Lucia-neito seurueineen laulaa Lucia-lauluja. Silloin syödään Lucia-pullia ja juodaan glögiä. Lucian päivä on iloinen valon juhla joulukuun pimeydessä.

24.12.–26.12. Joul

Suomessa jouluaatto 24. joulukuuta on joulunvieton tärkein päivä. Monet juhlivat yhdessä perheensä ja sukulaistensa kanssa. Kotona on yleensä joulukuusi, ja joulupukki tuo joululahjoja kaikille.

Suomalaisen jouluruoan esikuvana on ollut ruotsalainen jouluruoka. Joulupöydässä on usein uunissa paistettua kinkkua ja erilaisia uuniruokia, kuten lanttulaatikkoa ja perunalaa-tikkoa. Kala on myös tärkeä osa jouluruokaa. Jälkiruokaksi syödään usein riisipuuroa, piparkakkuja ja joulutorttuja.

Joulupäivä 25. joulukuuta ja tapaninpäivä 26. joulukuuta ovat pyhäpäiviä. Silloin perhe, sukulaiset ja ystävät tapaavat, syövät jouluruokaa ja seurustelevat, kuten jouluaattonakin.

Sanasto

itsenäisyyspäivä _____

joulu: jouluaatto, joulupäivä ja tapaninpäivä _____

juhannus _____

juhla _____

kansalaisvaikuttaminen _____

kansalliseepos _____

kansallisrunoilija _____

kirjailija _____

laskiainen _____

linnan juhlat _____

pyhäinpäivä _____

pääsiäinen: palmusunnuntai, pitkäperjantai, pääsiäislauantai, pääsiäispäivä ja toinen pääsiäispäivä _____

säveltäjä _____

tasa-arvo _____

uudenvuodenaatto _____

uusivuosi _____

vappuaatto ja vappupäivä _____

yhteiskunnallinen vaikuttaja _____

Tehtävät

1. Liputuspäivät

Suomessa on seitsemän virallista ja viisitoista muuta liputuspäivää vuoden aikana. Mitkä liputuspäivät puuttuvat vuosikellosta?

2. Suomenruotsalaiset perinteet

Jotkin perinteet ovat Suomessa erityisen yleisiä ruotsinkielisten keskuudessa, esimerkiksi

- Lucian päivä
- Ruotsalaisuuden päivä.

Etsi tietoa näistä perinteistä. Mitä perinteisiin kuuluu? Mistä ne tulevat?

3. Musiikki, taide ja kirjallisuus

Valitse tunnettu suomalainen muusikko, taiteilija tai kirjailija. Mikä on heidän tunnetuin teoksensa?

Mitä teemoja heidän musiikissaan/taiteessaan/kirjallisuudessaan on?

Mikä merkitys heillä on Suomen kulttuurille?

4. Pohdi

Mitä suomalaiset perinteet ja kulttuuri merkitsevät sinulle?

Miten ne vaikuttavat elämääsi Suomessa?

Millaiset perinteet omassa kulttuurissasi ovat sinulle tärkeitä?

6. SUOMEN VÄESTÖ

Suomessa on noin 5,6 miljoonaa asukasta. Suurin osa asuu kaupungeissa. Pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo ja Vantaa) asuu yli miljoona ihmistä. Suomen virallisia kieliä ovat suomi ja ruotsi.

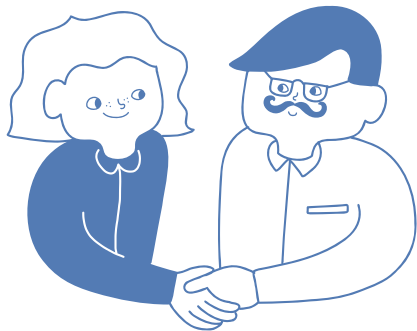
Naisten ja miesten tasa-arvo

Suomi on yksi maailman maista, joissa naisten ja miesten tasa-arvo on pisimmällä. Suomi oli maailman ensimmäinen maa, jossa naiset saivat sekä äänioikeuden että oikeuden asettua ehdolle vaaleissa.

Maan ensimmäinen naispresidentti oli Tarja Halonen. Hän oli presidentti vuosina 2000–2012.

Saavutuksista huolimatta tasa-arvoa ei ole vielä täysin saavutettu. Naiset esimerkiksi ansaitsevat keskimäärin vähemmän kuin miehet, ja naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen ongelma.

Kaikki Suomen miehet suorittavat varusmies- tai siviilipalveluksen täytettyään 18 vuotta. Naisetkin voivat tehdä niin, mutta se on vapaaehtoista. Tämä voidaan myös nähdä sukupuolten välisenä eriarvoisuutena.

Vähemmistöt Suomessa

Vähemmistö voi olla kulttuurinen, etninen, kielellinen tai uskonnollinen.

Perinteisiä vähemmistöjä Suomessa ovat suomenruotsalaiset, saamelaiset, romanit, juutalaiset, tataarit, inkerinsuomalaiset ja karjalaiset.

Suomenruotsalaiset

Suomenruotsalaiset ovat ruotsinkielinen vähemmistö Suomessa.

Ruotsia äidinkielenään puhuvia on Suomessa noin 300 000. Se on noin viisi prosenttia koko Suomen väestöstä. Ruotsin kieli tuli Suomeen 1100-luvulla, kun ruotsalaiset kolonisoivat Suomen.

Suomenruotsalaisia asuu pääasiassa Suomen etelä- ja länsirannikolla, kaupungeissa, kuten Helsingissä, Vaasassa ja Turussa, sekä Ahvenanmaalla. Ruotsinkielisellä Pohjanmaalla Suomen länsirannikolla enemmistö asukkaista puhuu äidinkielenään ruotsia. Erityisesti Uudenkaarlepyyn ja Närpiön kaupungeissa sekä maaseutukunnissa ruotsinkielisten osuus on erittäin suuri. Pohjanmaalla asuu noin puolet maan suomenruotsalaisista.

Suomenruotsalaisilla on oma kulttuuriperinteensä. Heillä on myös omia tiedotusvälineitä, kouluja ja yhdistyksiä. Heillä on tärkeä rooli suomalaisessa yhteiskunnassa sekä kulttuurisesti että poliittisesti.

Svenska Finlands folkting (Folktinget)

on Suomen ruotsinkielistä väestöä palveleva organisaatio. Folktinget pyrkii vahvistamaan ruotsinkielisen väestön oikeuksia ja ruotsin kielen asemaa Suomessa.

Ruotsalainen kansanpuolue on poliittinen puolue, joka edustaa suomenruotsalaisia.

Saamelaiset

Saamelaiset ovat Euroopan unionin ainoa alkuperäiskansa. Saamelaisia asuvat Suomessa, Norjassa, Ruotsissa ja Venäjällä.

Suomessa saamelaisia on noin 10 000. Täällä puhutaan kolmea eri saamen kieltä: pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea. Nämä kielet ovat saamelaisten kotiseutualueen virallisia kieliä.

Saamelaiskäräjät edustaa Suomen saamelaisia. Se on itsenäinen toimielin, joka toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Voit lukea lisää Saamelaiskäräjästä verkkosivuilta Samediggi.fi.

Romanit

Romanit ovat kansanryhmä, joita elää sekä Euroopassa että osassa Aasiaa. Heidän historiastaan ei tiedetä paljoa, mutta tutkijat uskovat, että romanit ovat alun perin kotoisin Intiasta. Romaneilla on ollut usein vaikeuksia yhteiskunnassa. Heitä on syrjitty ja vainottu.

Suomessa asuu noin 11 000 romanian. Romanit tulivat Suomeen jo 1500-luvulla. Heillä on oma kieli, romani, mutta suurin osa Suomen romaneista puhuu suomea.

Suomen romanifoorumi (Fintiko Romano Forum) on romaninyhdistysten järjestö. Voit lukea lisää romanikulttuurista foorumin verkkosivuilta.

Uudemmat vähemmistöt

Suomessa on myös paljon uudempia vähemmistöjä. Noin 560 000 henkilöä puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea.

Yleisimpiä kieliä näistä ovat venäjä, viro, arabia, englanti, somali ja ukraina.¹ Yle lähettää uutisia englanniksi, ukrainaksi, arabiaksi ja somaliksi.

Yhdenvertaisuus- valtuutettu

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen viranomainen, joka toimii yhdenvertaisen kohtelun puolesta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu huolehtii yhdenvertaisuuslain noudattamisesta.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Suomessa syrjintä henkilön seksuaalisen suuntautumisen perusteella on kiellettyä. Siitä säädetään yhdenvertaisuuslaissa.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen – joita kutsutaan usein hlbtqi-ihmisiksi – tilanne ja oikeudet ovat viime vuosikymmeninä parantuneet.

Suomen avioliittolakiä muutettiin vuonna 2017. Siitä lähtien myös samaa sukupuolta olevat parit ovat voineet mennä naimisiin.

Seta on suomalainen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeusjärjestö.

Seta on kattojärjestö, jossa on yli 40 jäsenseuraa. Suomessa järjestetään vuosittain Pride-festivaali hlbtqi-henkilöiden oikeuksien huomioimiseksi. Sekä Pietarsaarella että Uudessaakaarlepyyssä on muutaman kerran järjestetty Pride-kulkue. Helsingin Pride-kulkue on yksi maan suurimmista tapahtumista. Osallistujia on ollut viime vuosina yli 100 000.

Uskonto

Suomessa on uskonnonvapauslaki. Siinä taataan kaikille ihmisille oikeus kuulua uskonnolliseen yhdyskuntaan ja harjoittaa uskontoaan. Laki suojaa myös oikeutta olla kuulumatta mihinkään uskontoon.

Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla ja ortodoksisella kirkolla on laissa säädetty erityinen asema. Näillä kirkkoilla on esimerkiksi oikeus periä jäseniltään kirkollisveroa.

Suomen väestöstä noin 64 prosenttia kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon.

Muut Suomen uskontokunnat ovat joko rekisteröityjä uskonnollisia yhdyskuntia tai järjestäytyneitä yhdistyksiä. Heillä on myös oikeus harjoittaa vapaasti uskoaan.

Sanasto

alkuperäiskansa _____

asevelvollisuus _____

eriarvoisuus _____

ihmisoikeudet _____

romanit _____

saamelaiset _____

siviilipalvelus _____

syrjintä _____

tasa-arvo _____

uskonnonvapaus _____

uskontokunta _____

viranomainen _____

väestö _____

yhdenvertaisuusvaltuutettu _____

Tehtävät

Pohdi

1. Hae lisää tietoa vähemmistöistä Suomessa. Se voi olla perinteinen tai uusi vähemmistö. Kirjoita lyhyt yhteenveto vähemmistöistä. Voit myös kertoa muille luokan oppilaille, mitä olet oppinut ja kertoa heille aiheesta.

2. Moni aktivisti ja artisti Suomessa nostaa esiin vähemmistöihin liittyviä kysymyksiä. Voit lukea lisää seuraavista aktivisteista ja artisteista:

- Koko Hubara, toimittaja ja kirjailija sekä Ruskeat Tytöt Median perustaja
- Laura Eklund Nhaga, runoilija ja näyttelijä
- Yeboyah, räppäri
- Ujuni Ahmed, yhteiskunnallinen aktivisti
- Petra Laiti, saamelaisaktivisti

Tunnetko muita aloitteita, aktivisteja tai artisteja?

3. Tutustu yhdenvertaisuus.fi-sivustoon ([equality.fi](https://yhdenvertaisuus.fi)). Se on oikeusministeriön tietopalvelu yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyy

7. LUONTO JA YMPÄRISTÖ

Kestävä kehitys

Kestävä kehitys tarkoittaa yhteiskunnan luomista niin, että otetaan huomioon ympäristö, talous, sosiaaliset kysymykset ja kulttuuri. Tavoitteena on, että kaikki voivat elää hyvää elämää sekä nyt että tulevaisuudessa.

Agenda 2030

YK:n jäsenmailla on yhteinen kestävän kehityksen suunnitelma. Sen nimi on Agenda 2030. Suunnitelman toteuttaminen alkoi vuonna 2016 ja jatkuu vuoteen 2030. Suunnitelmaan kuuluu 17 tavoitetta, joiden avulla maailmasta tulee kestävämpi. Myös Suomi on sitoutunut edistämään näitä tavoitteita.

Jätehuolto ja kierrätys

- Pietarsaaren seudulla jätehuollosta vastaa Ekorosk Oy. Kaikissa kerrostaloissa on lajittelumahdollisuudet kartongille, paperille, muoville, sekajätteelle, metallille, lasille ja biojätteelle.
- Ekoroskilla on myös jätteiden lajitteluasemia, niin sanottuja ekopisteitä, ympäri seutua. Ekoroskin toiminta-alueella on peräti 221 ekopistettä. Voit selvittää lähimmän jätteen lajitteluasemasi täältä: <https://www.ekorosk.fi/fi/kotitaloudet/kerayspaikat/ekopisteet/>

Vaatteiden ja tavaroiden kierrätys

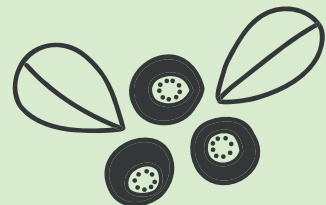
- Monet organisaatiot ja yritykset ottavat vastaan ja myyvät kierrätettyjä vaatteita ja muita tavaroita. Tällaisia ovat muun muassa Nada Nord (Pietarsaari), Pietarsaaren Vanhustenyöstävät (Pietarsaari), Missionsloppis (Uusikaarlepyy), Ånyo (Kruunupyä), Drängstuga (Pedersöre) ja Bosundin lähetystupa (Luoto).
- On myös tavallista, että yksityishenkilöt myyvät vanhoja vaatteita, huonekaluja ja muuta tavaraa kirpputoreilla, esimerkiksi Amida-hallissa (Pietarsaari) tai verkossa. Suosittuja sivustoja ovat tori.fi ja erilaiset Facebook-ryhmät.

Talkooperinne

Talkoot ja talkootyö on vanha suomalainen perinne, joka tarkoittaa vapaaehtoista, useimmiten palkatonta, ryhmässä yhteiseksi hyväksi tehtävää työtä. Kyse voi olla esimerkiksi jonkin paikan siivoamisesta, rakentamisesta, tapahtuman järjestämisestä tai seuraintalon hoitamisesta.

Talkoissa tärkeää on yhteishenki – oman ajan ja työpanoksen antaminen yhteiseksi hyväksi, usein seurassa, kyläyhteisössä tai muussa aatteellisessa toiminnassa.

Useimmat asuntoyhdistykset ja vuokratiloyhtiöt järjestävät talkoita syksyllä ja keväällä. Tällöin piha ja yhteistilat siivotaan yhdessä.

Retkeily

Monet suomalaiset viettävät mielellään vapaa-aikaa luonnossa. Suomessa on paljon puistoja, vaellusreittejä, tulipaikkoja ja uimarantoja. Fäboda on yksi Pietarsaaren seudun suosituimmista luontoalueista. Pietarsaaren kunnissa on myös paljon hienoja merkittyjä vaellusreittejä erilaisissa ympäristöissä.

Sivustolta www.luontoon.fi löydät mm. retkeilyreittikarttoja, kansallispuistoja, melontareittejä ja paljon muita hyviä vinkkejä.

Elokapina (Extinction Rebellion)

Elokapina, kansainväliseltä nimeltään Extinction Rebellion, on ympäristöliike, joka toimii suoran toiminnan ja kansalaistottelemattomuuden periaattein. Liike järjestää näkyviä mielenosoituksia. Tavoitteena on saada ihmiset ajattelemaan ilmastomuutosta. Mielenosoitukset ovat viime vuosina saaneet paljon huomiota Suomen mediassa.

Luonto ja luonnonsuojelu

Suomessa luontoa suojellaan kansallisella ja EU:n lainsäädännöllä ja työstä vastaavat valtion viranomaiset ja kansalaisjärjestöt. Eläinsuojelulaki huolehtii eläinten hyvästä kohtelusta.

Lähes kaikki Suomen luonnonvaraiset eläimet ovat lain suojaamia. Se tarkoittaa, ettei niitä saa ampua, pyydystää tai häiritä, eikä niiden pesiä saa tuhota. Tiettyjen eläinten, kuten hirven, jäniksen ja eräiden metsä- ja vesilintujen, metsästys on sallittua erityisinä vuodenaikoina.

Jokaisenoikeudet

Suomessa ja muissa Pohjoismaissa on sääntö, jota kutsutaan jokaisenoikeuksiksi eli yleiseksi oikeudeksi käyttää luontoa. Se tarkoittaa, että kaikki saavat liikkua luonnossa vapaasti, oleskella siellä lyhyitä aikoja ja poimia marjoja, sieniä ja tiettyjä kasveja. Ei ole väliä, kuka omistaa maan. Sallittua on:

- Liikkua vapaasti jalan, hiihtäen, soutuveneellä tai kanootilla.
- Poimia marjoja, sieniä ja kasveja.
- Tehdä tuli, mutta vain sitä varten rakennetuilla tulentekopaikoilla. Metsäpalovaroituksen voimassa ollessa tulenteko on ehdottomasti kielletty. Tietoa asiasta löytyy osoitteesta ilmatieteenlaitos.fi/varoitukset.
- Pyöräillä erikseen osoitetuilla poluilla.
- Yöpyä ja telttailla.
- Kalastaa ongella. Muuhun kalastukseen tarvitset kalastusluvan.

Rauhoitetuilla alueilla kalastus on aina kielletty.

Muista, että oikeuksista seuraa myös vastuu. Suomen arktinen luonto, erityisesti Lapissa, on herkkä. Kävele varovasti, älä jätä roskia ja jätä etäisyyttä yksityisomaisuuteen. Älä mene alueille, joilla pyritään suojelemaan herkkiä ympäristöjä tai luonnonvaraisia eläimiä. Liiku sekä luontoa että muita ihmisiä kunnioittaen.

Luonnonsuojelualueet

Suomessa on kymmenen erilaista luonnonsuojelualuetyyppiä. Näillä alueilla suojellaan luonnon monimuotoisuutta ja pyritään säilyttämään maisemaa, kulttuuriperintöä sekä virkistys- ja ulkoilupaikkoja.

Useimmat luonnonsuojelualueet ovat joko kansallispuistoja tai luonnonpuistoja. Kansallispuistot ovat yleisölle avoimia ja vierailijat ovat niihin tervetulleita. Luonnonpuistossa on tiukemmat säännöt. Useimmiten niissä saavat vierailla vain tutkijat.

Kansallispuistot

Suomessa on 41 kansallispuistoa, mutta Pietarsaaren seudulla ja Pohjanmaalla ei ole kansallispuistoja. Esimerkkejä tunnetuista kansallispuistoista ovat Nuuksio (Espoo), Pallas-Ounastunturi (Kittilä) ja Pyhä (Luosto).

Kansallispuistossa voit nauttia luonnosta ja tehdä monenlaisia asioita. Kansallispuistoissa pyritään säilyttämään Suomen luonnon arvokkaimmat kohteet. Lajisto ja niiden erilaiset elinympäristöt sekä maiseman erityispiirteet halutaan säilyttää. Kansallispuistot pidetään mahdollisimman luonnontilaisina.

HUOM.!

Suomessa vedet ovat puhtaita, ja täällä on paljon upeita uimarantoja. Kesän lämmetessä sinilevät voivat heikentää veden laatua. Sinilevät ovat järvi- ja meressä esiintyviä bakteereja. Ne kukkivat, kun vesi lämpenee kesällä. Levät voivat aiheuttaa allergisia reaktioita, pahoinvointia, vatsatauti- ja silmä- tai korvatulehduksia.

Sinilevän tunnistat siitä, että vesi näyttää vihreältä. Rannan tuntumassa voi myös näkyä vihreitä leväraitoja. Tietoa levätilanteesta löydät kuntasi verkkosivuilta. Kunnat ottavat vesinäytteitä yleisiltä uimarannoilta.

Toimi näin, jos vedessä on sinilevää:

- Vältä uimista.
- Älä anna pienten lasten tai kotieläinten uida tai juoda vettä, jossa on sinilevää.
- Älä käytä sinileväistä vettä pesu- tai saunavetenä.
- Jos olet uinut sinileväisessä vedessä, huuhtelee iho välittömästi puhtaalla vedellä.

Sanasto

jokaisenoikeudet _____

jätehuoltoasema _____

kansallispuisto _____

kierrätys _____

kirppis (kirpputori) _____

luonnonsuojelualue _____

retkeily _____

talkoot _____

tulipaikka _____

vaellusreitti _____

Tehtävät

1. Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen raportteja ja materiaaleja löytyy osoitteesta <https://dashboards.sdindex.org/>.
Siellä voit myös vertailla eri maita.

- Kuinka korkealla Suomi on ranking-listalla?

2. Kierrätys

Tarkista lähimmät kierrätyspisteet Ekoroskin verkkosivuilta:
<https://www.ekorosk.fi/fi/kotitaloudet/kerayspaikat/ekopisteet/>

- Mitä voit jättää Ekopisteisiin kierrätettäväksi?

- Mihin voit jättää rikkiäiset sähkölaitteet kierrätettäväksi?

- Mitä rikkiäisille vaatteille (tekstiilijätteelle) tehdään?

3. Retkeilyalueet

Tutustu Pietarsaaren seudun ulkoilualueisiin ja luontoon sivustolla <https://visitpietarsaari.fi/luonto/>. Tarjolla on vinkkejä erilaisiin aktiviteetteihin makkaranpaistosta polkujuoksuun. Lisätietoa Pietarsaaren seudun kuntien ja kaupunkien ulkoilualueista löydät myös niiden Kulttuuri ja vapaa-aika -sivuilta.

- Mitä ulkoilualueita lähelläsi sijaitsee?

- Miten voit nauttia luonnosta arjessasi?

Stengberg

8. POLITIIKKA JA YHTEISKUNTA

Suomi on parlamentaarinen demokratia. Suomessa on monipuoluejärjestelmä ja suhteellinen vaalitapa.

Valtion ylimmät toimielimet ovat eduskunta, presidentti ja hallitus (valtioneuvosto).

Valta on jaettu kolmeen osaan:

- Lainsäädäntövalta: Eduskunta säätää lait.
- Toimeenpanovalta: Presidentti ja hallitus panevat lait täytäntöön.
- Tuomiovalta: Riippumattomat tuomioistuimet tuomitsevat lakien mukaan.

Suomi noudattaa kansainvälisiä sopimuksia, EU:n lainsäädäntöä ja omia kansallisia lakejaan.

Suomen valtionhallinto jakautuu kolmeen tasoon: valtion keskushallintoon, aluehallintoon ja paikallishallintoon.

Keskushallinto

Eduskunta

Kaikilla 18 vuotta täyttäneillä Suomen kansalaisilla on oikeus äänestää eduskuntavaaleissa.

Suomi on jaettu 13 **vaalipiiriin**. Kustakin vaalipiiristä valittavien **kansanedustajien** määrä riippuu siitä, kuinka monta asukasta siellä asuu. Ahvenanmaan vaalipiiristä valitaan aina yksi kansanedustaja.

Puolueet ja valitsijayhdistykset voivat asettaa ehdokkaita eduskuntavaaleissa. Valitsijayhdistyksessä on oltava vähintään 100 äänioikeutettua jäsentä samasta vaalipiiristä.

Hallitus ja oppositio

Valtioneuvostoksikin kutsuttu **hallitus** koostuu pääministeristä ja ministereistä. Hallituksella on Suomessa toimeenpanovalta.

Pääministeriksi valitaan yleensä sen puolueen johtaja, joka on saanut vaalissa eniten ääniä. Pääministeri johtaa hallitusneuvotteluja. Näissä neuvotteluissa puolueet sopivat hallituksen ministereistä. Uudet ministerit laativat hallitusohjelman, jossa esitetään hallituksen suunnitelmat ja tavoitteet.

Niitä puolueita, jotka eivät ole hallituksessa, kutsutaan **oppositioksi**. Oppositio tarkastelee hallituksen työtä, ehdottaa vaihtoehtoja ja vaatii ministereiltä perusteluita päätöksiin.

Hallituksella on oltava eduskunnan luottamus. Tämä tarkoittaa, että eduskunnan enemmistön on hyväksyttävä hallitus.

Välikysymys

Jos hallitus on opposition mielestä tehnyt virheen, vähintään 20 kansanedustajaa voi jättää yhdessä välikysymyksen. Välikysymys on eduskunnan hallitukselle esittämä kysymys tärkeästä poliittisesta kysymyksestä.

Kun välikysymys jätetään, eduskunta keskustelee hallituksen toimista. Keskustelun jälkeen voidaan äänestää luottamuksesta hallitusta kohtaan. Jos hallitus ei saa tukea eduskunnan enemmistöltä, se voi joutua eroamaan.

Välikysymys, keskustelu ja äänestys ovat eduskunnassa aina tärkeä tapahtuma.

Ministeriöt

Ministeriöt toteuttavat hallitusohjelmaa. Ne valmistelevat lakeja ja säännöksiä ja toteuttavat uudistuksia omilla vastuualueillaan. Ministeriö ohjaa ja valvoo myös toimialaansa kuuluvia viranomaisia.

- Valtioneuvoston kanslia
- Ulkoministeriö
- Oikeusministeriö
- Sisäministeriö
- Puolustusministeriö
- Valtiovarainministeriö
- Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Maa- ja metsätalousministeriö
- Liikenne- ja viestintäministeriö
- Työ- ja elinkeinoministeriö
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Ympäristöministeriö

Puolueet

Puolue on puolerekisterissä oleva rekisteröity yhdistys. Rekisteröinnin edellytyksenä on puolueohjelma. Ohjelma kertoo, mitä tavoitteita puolueella on ja miten se haluaa vaikuttaa yhteiskuntaan.

Vuoden 2023 eduskuntavaalien tulosten perusteella eduskunnassa ovat seuraavat puolueet:

- Suomen Keskusta
- Vihreä liitto
- Kristillisdemokraatit
- Liike Nyt
- Kokoomus
- Perussuomalaiset
- Sosiaalidemokraatit (SDP)
- Ruotsalainen kansanpuolue (RKP)
- Vasemmistoliitto.

Presidentti

Presidentti työskentelee pääasiassa ulkopoliitikan parissa. Presidentti johtaa Suomen ulkopoliitikkaa yhdessä hallituksen kanssa ja tekee päätökset hallituksen esityksen mukaisesti.

Presidentti hyväksyy myös eduskunnan päättämät lait. Presidentti johtaa Suomen Puolustusvoimia.

Presidentinvaalit

Presidentti valitaan kuuden vuoden määräajaksi. Kaikilla 18 vuotta täyttäneillä Suomen kansalaisilla on oikeus äänestää presidentinvaaleissa. Presidentinvaalissa äänestetään suoraan presidenttiehdokasta, jonka haluaa tulevan presidentiksi.

Presidentiksi ryhtymisen edellytyksenä on, että henkilö on syntynyt Suomen kansalaiseksi. Sama henkilö voi olla presidenttinä enintään kaksi peräkkäistä kautta.

Presidentin valinta

Jos ehdokas saa vaaleissa enemmän kuin puolet äänistä, hänet valitaan suoraan presidentiksi. Jos kukaan ei saa yli puolta äänistä, järjestetään uusi vaali kahden eniten ääniä saaneen ehdokkaan välillä. Toisessa vaalissa eniten ääniä saanut on presidentti.

Alue- ja paikallishallinto

Kunnat

Kunnat järjestävät asukkailleen peruspalvelut. Näitä ovat esimerkiksi päiväkodit, peruskoulut, työnhakupalvelut, maahanmuuttajien tuki, nuorisotyö ja ympäristöpalvelut. Kunnat hoitavat myös teitä ja muuta infrastruktuuria.

Rahat kunnan palveluihin tulevat kunnallisverosta, valtion avustuksista ja tietyistä palveluista perittävistä maksuista.

Päätöksenteko kunnissa

Kunnanvaltuusto on ryhmä, joka tekee tärkeimmät päätökset kunnassa. Kunnan asukkaat valitsevat kunnanvaltuuston jäsenet kunnallisvaaleissa.

Kunnanvaltuusto valitsee kunnanhallituksen. Kunnanhallitus valmistelee kunnanvaltuuston päätökset ja huolehtii niiden toteuttamisesta.

Hyvinvointialueet

Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa vuonna 2023. Ne ovat itsehallintoalueita, joiden tehtävänä on sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarjoaminen. Ne vastaavat myös pelastuspalvelusta.

Hyvinvointialueita on Suomessa 21. Helsinki ja Ahvenanmaa ovat ainoita, jotka eivät kuulu mihinkään Suomen hyvinvointialueeseen. Tämä tarkoittaa, että ne vastaavat itse omasta sosiaali- ja terveydenhuollostaan sekä pelastuspalveluistaan.

Valtio maksaa hyvinvointialueiden palveluista. Hyvinvointialueilla päätökset tekee aluevaltuusto. Aluevaltuustot vastaavat palvelujen toimivuudesta, alueiden hallinnosta ja taloudesta. Asukkaat valitsevat **aluevaltuuston** jäsenet aluevaaleissa.

Kuntavaalit ja aluevaalit

Kuntavaalit ja **aluevaalit** pidetään yhtä aikaa neljän vuoden välein.

Näissä kahdessa vaalissa saavat äänestää myös muut kuin Suomen kansalaiset:

- Äänioikeus on Suomessa asuvilla muiden EU-maiden kansalaisilla sekä Islannin ja Norjan kansalaisilla.
- Muiden ulkomaiden kansalainen saa äänestää, jos hän on asunut Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuotta.
- Äänioikeutetut voivat myös asettua ehdokkaiksi näissä vaaleissa.

Euroopan unioni (EU)

Euroopan unioni tarkoittaa maita, jotka tekevät poliittista ja taloudellista yhteistyötä. Tavoitteena on luoda yhteiset säännöt, helpottaa kauppaa ja parantaa elinoloja Euroopassa.

EU:lla on neljä pääinstituutiota, jotka säätävät lakeja ja toteuttavat EU:n politiikkaa:

Euroopan parlamentti edustaa kansalaisia EU:ssa. Kansalaiset valitsevat parlamentin jäsenet suorilla vaaleilla. Parlamentti päättää EU:n laeista yhdessä ministerineuvoston kanssa. Parlamentti hyväksyy myös EU:n talousarvion.

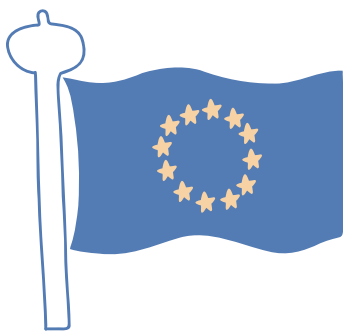
Eurooppa-neuvosto koostuu EU-maiden pääministereistä tai hallitusten päämiehistä. Se määrittelee EU:n yleiset poliittiset suuntaviivat ja prioriteetit.

Ministerineuvosto edustaa jäsenvaltioiden hallituksia. Jäsenvaltioiden ministerit kokoontuvat säätämään lakeja ja koordinoimaan jäsenvaltioiden politiikkoja. Osallistuvat ministerit määräytyvät sen perusteella, mistä asioista keskustellaan. Ministerineuvosto päättää EU:n laeista yhdessä parlamentin kanssa.

Euroopan komissioon kuuluu yksi virkamies jokaisesta EU-maasta. Jäseniä kutsutaan komission jäseniksi. Komissio ehdottaa uusia lakeja, laatii EU:n vuotuisen talousarvion ja toteuttaa EU:n lainsäädäntöä ja politiikkaa.

Näiden lisäksi EU:lla on kolme muuta tärkeää instituutiota:

- Oikeudellisia asioita käsittelevä **tuomioistuin**.
- EU:n talouspolitiikasta ja valuutasta vastaava **Keskuspankki**.
- EU:n talousarvion ja toiminnan tarkastava **Tilintarkastustuomioistuin**.

Suomi ja EU

Suomi liittyi EU:hun vuonna 1995. Suomi on yksi EU:n 27 jäsenmaasta. EU säätää lakeja, joita Suomen on noudatettava.

Suomella on 15 edustajaa Euroopan parlamentissa. Suomalaiset ministerit ovat mukana ministerineuvostossa, ja Suomella on yksi jäsen komissiossa. EU on Suomelle tärkeä sekä poliittisesti että taloudellisesti.

EU-vaalit järjestetään viiden vuoden välein. EU-vaaleissa voivat äänestää kaikki 18 vuotta täyttäneet ja Suomessa asuvat EU-kansalaiset.

Euroopan parlamentti

Euroopan parlamentti edustaa EU:ssa kansalaisia. Kansalaiset valitsevat parlamentin jäsenet suorilla vaaleilla. Parlamentti päättää EU:n laeista yhdessä ministerineuvoston kanssa. Parlamentti hyväksyy myös EU:n talousarvion.

Sanasto

aluevaltuusto _____

asukas _____

eduskunta _____

hallinto _____

hallitus _____

hallitusohjelma _____

hyvinvointialue _____

kansalainen _____

kansanedustaja _____

kunnanhallitus _____

kunnanvaltuusto _____

kunta _____

oppositio _____

puolue _____

Puolustusvoimat _____

pääministeri _____

päätös _____

vaalipiiri _____

valta _____

valtioneuvosto _____

välikysymys _____

äänioikeus _____

Tehtävät

1. Vaalit

- Milloin seuraavat vaalit järjestetään?

- Missä vaaleissa voit äänestää?

- Miten toimitaan, kun äänestetään? (Missä äänestetään, milloin äänestetään, mitä tarvitset mukaan äänestykseen?)

2. Vaikuttaminen ja päätöksenteko

- Miten haluaisit vaikuttaa yhteiskuntaan? Mitä asioita haluaisit muuttaa?

- Missä päätetään sinulle tärkeistä asioista? (Eduskunnassa, hyvinvointialueella, kunnissa vai EU:ssa?)

3. Arvot

- Tutustu Suomen puolueisiin. Mikä puolue tai puolueet edustavat arvojasi parhaiten?

KOULUTUS JA TYÖ

Peruskoulu

Lapset aloittavat peruskoulun täyttäessään 7 vuotta. Peruskoulu kestää 9 vuotta. Peruskoulussa oppilaat saavat ilmaisen kouluruoan, oppilashuollon ja terveydenhuollon. Periaatteena on, että lapsi käy lähikoulua. Tämä tarkoittaa, että koulu määräytyy lapsen kotiosoitteen perusteella.

Lisäksi on

- Joidenkin aineiden, esimerkiksi musiikin painotetun opetuksen luokkia.
- Yksityiskouluja, jotka vastaavat itsenäisesti toiminnastaan. Pietarsaaren seudulla ei ole yksityiskouluja, mutta esimerkiksi Helsingissä on International School of Helsinki, Rudolf Steiner -koulu ja ranskalainen koulu (Lycée franco-finlandais d'Helsinki).

Wilma: Wilma on tietojärjestelmä, jonka avulla koti ja koulu kommunikoivat keskenään. Voit lähettää viestejä suoraan opettajille ja rehtorille Wilman kautta.

Iltapäiväkerho: Monissa peruskouluissa oppilaat voivat osallistua aikuisten ohjaamaan toimintaan ennen koulupäivää tai sen jälkeen. Tätä toimintaa kutsutaan iltapäiväkerhoksi.

Aikuisten perusopetus on koulutusta yli 17-vuotiaille, jotka eivät ole suorittaneet perusopetusta Suomessa tai kotimaassaan.

Oppivelvollisuus: Suomessa on voimassa laajennettu oppivelvollisuus, joka alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää 7 vuotta ja kestää, kunnes hän täyttää 18 vuotta tai on suorittanut ammatti- tai ylioppilastutkinnon. Oppivelvollisuus kattaa useimmat koulutuspolut, mukaan lukien perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja valmentavat koulutukset, kuten TUVA.

Peruskoulun jälkeen

Useimmat lukion tai ammattikoulun aloittavat ovat hakeneet sinne **peruskoulun päättötodistuksella**. Peruskoulun jälkeen voi opiskella myös kansanopistossa. Tätä kutsutaan opistovuodeksi, ja se on osa laajennettua opetussuunnitelmaa. Tämä tarkoittaa, että koulutus on opiskelijalle maksutonta niin kauan kuin hän on oppivelvollinen. Ammatilliset oppilaitokset järjestävät kielikokeita henkilöille, joiden äidinkieli on muu kuin ruotsi tai suomi.

Vapaa sivistystyö

Vapaa sivistystyö eli **vapaa sivistys** perustuu elinikäisen oppimisen periaatteeseen. Vapaa sivistys on itsensä kehittämistä, yhdessä tekemistä sekä sisällön ja merkityksen luomista elämään. Vapaalle sivistystyölle on ominaista **oman valinnan mukainen opiskelu**, yhteisöllisyys ja osallisuus. Opinnot ovat kaikille avoimia ja niitä on tarjolla kaikkialla Suomessa. Joka viides suomalainen osallistuu vuosittain vapaaseen

sivistystoimintaan. Se on osa suomalaista kulttuuria. Vapaa sivistys on nimensä mukaisesti vapaaehtoista oppimista. Vapaasta sivistystyöstä annetun lain alaisia kursseja ja koulutuksia järjestäviä oppilaitoksia ovat **työväen- ja kansalaisopistot**, **kansanopistot**, **kesäyliopistot**, **opintokeskukset** ja **urheiluopistot**.

TUVA-koulutus

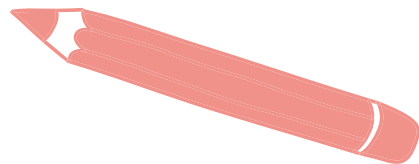
Jos ei pääse lukioon tai ammattikouluun, voi käydä **TUVA-koulutuksessa**. Se on lyhenne, joka tarkoittaa tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta. TUVA-koulutuksessa olevat valmistautuvat opiskelemaan lukiossa tai ammattikoulussa. TUVA-koulutuksessa voi opiskella myös lukion ja ammattikoulun kursseja.

TUVA-koulutus voi olla hyödyksi sinulle, joka

- olet aikuinen, mutta et ole suorittanut lukion tai ammattikoulun tutkintoa (toinen aste)
- haluat korottaa perusopetuksen arvosanojasi ja suunnitella hakeutumista ammattikouluun tai lukioon
- haluat valmistautua ennen kuin jatkat ammattikouluun tai lukioon
- haluat parantaa suomen tai ruotsin kielen taitoasi ennen kuin jatkat tutkintokoulutukseen.

Ylioppilastutkinto

Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnossa on suoritettava vähintään viisi koetta. Kaikkien tulee osallistua äidinkielen ja kirjallisuuden kokeeseen. **Ylioppilastutkintotodistusta ja lukion päättötodistusta** käytetään korkeakouluihin hakeutumiseen.

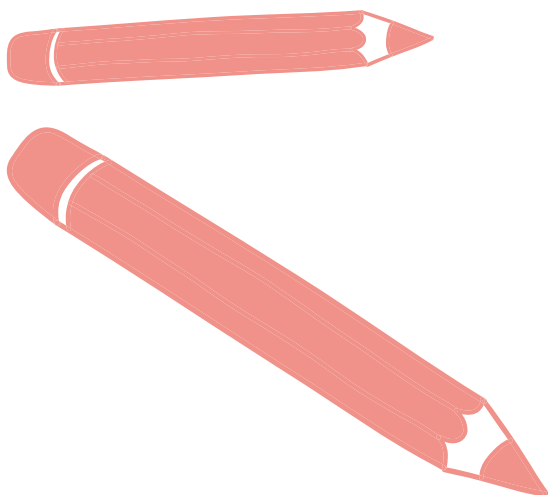

Korkeakoulut

Suomessa on kahdenlaisia korkeakouluja: ammattikorkeakoulut ja yliopistot. Yliopistot keskittyvät tieteelliseen tutkimukseen. Ammattikorkeakoulut ovat työelämälähtöisiä ja vastaavat työelämän korkeisiin ammattitaitovaatimuksiin.

Voit hakea korkeakouluihin ylioppilastutkintotodistuksellasi, lukion päättötodistuksella tai ammattikoulun päättötodistuksella.

Moniin koulutuksiin on myös pääsy- tai soveltuvuuskokeita. Joihinkin ammatteihin liittyy terveydellisiä vaatimuksia. Korkeakoulut järjestävät kielikokeita henkilöille, joiden äidinkieli on muu kuin ruotsi tai suomi.

Suomessa on
kahdenlaisia korkeakouluja:
**ammattikorkeakoulu-
ja ja yliopistoja.**

Yliopistot keskittyvät tieteelliseen tutkimukseen. Ammattikorkeakoulut ovat työelämälähtöisiä ja vastaavat työelämän korkeisiin ammattitaitovaatimuksiin.

Toimeentulo koulutuksen aikana

Suomessa on erilaisia tapoja toimeentuloon peruskoulun jälkeisten jatko-opintojen aikana.

Tässä tärkeimmät vaihtoehdot:

1. Kelan opintotuki (Kansaneläkelaitos)

- Opintoraha on päätoimisesti opiskeleville myönnettyä taloudellista tukea. Sen määrä riippuu siitä, asutko yksin vai vanhempiesi luona. Myös työtulot voivat vaikuttaa tukeen.
- Asumistukea voivat hakea pienituloiset vuokralla asuvat henkilöt.

2. Opintolaina

- Opintolaina on laina, jonka voit ottaa täydentämään opintorahaa. Sen myöntää Kela.
- Korko ja takaisinmaksu: Opintolainan korko on edullinen. Opintolainan takaisinmaksu alkaa vasta opintojen päätyttyä. Jos suoritat opintosi loppuun määräajassa, voit saada osan lainasta poistettavaksi (opintolainahyvitys).

3. Työskentely opintojen ohessa

- Monet opiskelevat ja työskentelevät samanaikaisesti. Niin tekevät etenkin ne, jotka asuvat itsenäisesti ja tarvitsevat enemmän rahaa kuin opintoraha ja opintolaina.

4. Apurahat

- Osa yliopistoista ja korkeakouluista antaa apurahoja kansainvälisille opiskelijoille tai erinomaisesti suoriutuville opiskelijoille.
- Ammattiyhdistykset, säätiöt ja muut järjestöt voivat antaa apurahoja eri perustein, esimerkiksi jos tarvitset taloudellista tukea tai opiskelet tiettyä ainetta.

5. Kansainväliset opiskelijat

- Yliopistotasoinen opiskelu on maksutonta EU-maista tuleville opiskelijoille.
- Osa yliopistoista ja korkeakouluista perii lukukausi maksun EU:n ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. He voivat kuitenkin hakea apurahoja kulujen kattamiseksi.

Sanasto

aikuisten perusopetus _____

ammattikorkeakoulu _____

ammattikoulu _____

apuraha _____

esiopetus _____

hakemus _____

haku aika _____

iltapäiväkerho _____

kelpoisuusvaatimus _____

kielikoe _____

lukio _____

opintolaina _____

opintoraha _____

peruskoulu _____

pääsykoe _____

päättötodistus _____

TUVA-koulutus _____

vapaa sivistystyö _____

varhaiskasvatus _____

yliopisto _____

ylioppilastutkinto _____

Tehtävät

Pohdi

1. Kuinka suuri opintoraha on? Kuinka suuri opintolaina on?

2. Mitkä korkeakoulut Suomessa antavat opetusta ruotsiksi?

3. Katso Opintopolku-sivustoa ([Opintopolku.fi](https://opintopolku.fi)). Sieltä löytyy myös koulutusta koskevia uutisia. Löytyykö mitään mielenkiintoista?

10. PERUSTIETOA TYÖELÄMÄSTÄ

Suomen työmarkkinajärjestelmä

Työtä ja työelämää koskevista laeista päättää Suomessa eduskunta. Sitä ennen lait käsitellään kolmikantamallin mukaisesti.

Kolmikantamalli tarkoittaa, että työntekijöiden organisaatiot, työnantajien organisaatiot ja valtio neuvottelevat yhdessä laeista.

Työntekijöiden järjestöt ovat **ammattiliittoa**, joita yhdessä kutsutaan **ammattiyhdistysliikkeeksi**. Jokainen ammattiliitto kuuluu yhteen keskusjärjestöön.

Suomen kolme suurta keskusjärjestöä ovat

- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK)
- Toimihenkilökeskusjärjestö (STTK)
- Suomen korkeakoulutettujen keskusjärjestö (Akava).

Työnantajilla on myös omat organisaationsa.

Ne kuuluvat keskusjärjestöihin, jotka ovat

- Elinkeinoelämän keskusliitto (EK)
- Kunnallinen työmarkkinalaitos (KT)
- Valtion työmarkkinalaitos (VTML).

Ammattiliitto ja työttömyyskassa

Suomessa noin 60 prosenttia kaikista työntekijöistä kuuluu **ammattiliittoon**. Osuus on suuri verrattuna moniin muihin maihin.

Ammattiliitot suojelevat työntekijöiden oikeuksia ja työskentelevät työehtojen parantamiseksi. Vuosikymmenten aikana on neuvoteltu esimerkiksi 40 tunnin työviikosta, lomista, vanhempainvapaasta, lapsilisästä, työterveyshuollosta ja työsuojelusta.

Ammattiliiton jäsenenä maksat **jäsenmaksua**. Voit maksaa maksun itse tai pyytää työnantajaa maksamaan sen suoraan palkastasi.

Ammattiliittoon liittyvät liittyvät yleensä myös oman alansa **työttömyyskassaan**. Jos jäät työttömäksi, työttömyyskassa maksaa tulojesi perusteella määräytyvää **työttömyyskorvausta**. Tämä korvaus on yleensä paljon korkeampi kuin Kelan peruskorvaus.

Sinun ei tarvitse liittyä ammattiliittoon, jos et halua. Voit liittyä jäseneksi myös vain työttömyyskassaan.

Työsopimus ja työehtosopimus

Työsopimus on työntekijän ja työnantajan välinen sopimus. Sopimuksessa sanotaan, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia teillä molemmilla on. Näitä oikeuksia ja velvollisuuksia kutsutaan myös **työsuhteen ehdoiksi**. Ne koskevat esimerkiksi palkkaa, palkanlisää, työaikoja ja vuosilomaa.

Työehtosopimus on sopimus työsuhteen ehdoista tietyllä alalla. Ammattiliitot neuvottelevat sopimuksesta työnantaja-liittojen kanssa. Työehtosopimus tehdään määräajaksi, usein 1–3 vuodeksi.

Työsopimukseen sisältyvien työsuhteen ehtojen on aina oltava vähintään yhtä hyvät kuin työehtosopimuksen työsuhteen ehtojen.

Lakko

Työehtosopimuksen voimassa ollessa vallitsee työntekijöiden ja työnantajien välinen työrauha.

Kun työehtosopimus ei ole enää voimassa, työntekijä tai työnantaja voi joutua työtaisteluun. Tällöin työntekijät saattavat **lakkoilla**, jolloin he lopettavat työnteon joksikin aikaa.

Usein lakko tulee, kun työntekijöiden ja työnantajien järjestöt eivät pääse sopimukseen työehtosopimuksesta. Työntekijät voivat myös lakkoilla osoittaakseen tyytymättömyytään tai vaikuttaakseen poliittisiin päätöksiin.

Jos työntekijät suunnittelevat lakkoa, heidän ammattiliiton on tiedotettava siitä etukäteen. Heidän on ilmoitettava asiasta työnantajalle ja valtakunnansovittelijan toimistoksi kutsutulle valtion viranomaiselle. Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti vähintään kaksi viikkoa ennen lakon alkua.

Lakossa olevat eivät saa palkkaa. Ammattiliitot maksavat sen sijaan useimmiten jäsenilleen **lakkoavustusta**.

Työturvallisuus

Työturvallisuuslain mukaan työpaikan tulee olla turvallinen ja terveellinen. Tämä tarkoittaa, että työpaikan työolojen tulee olla sekä fyysisesti, psyykkisesti että sosiaalisesti hyvät

Oikeudenmukainen kohtelu työelämässä

Työsuojaus

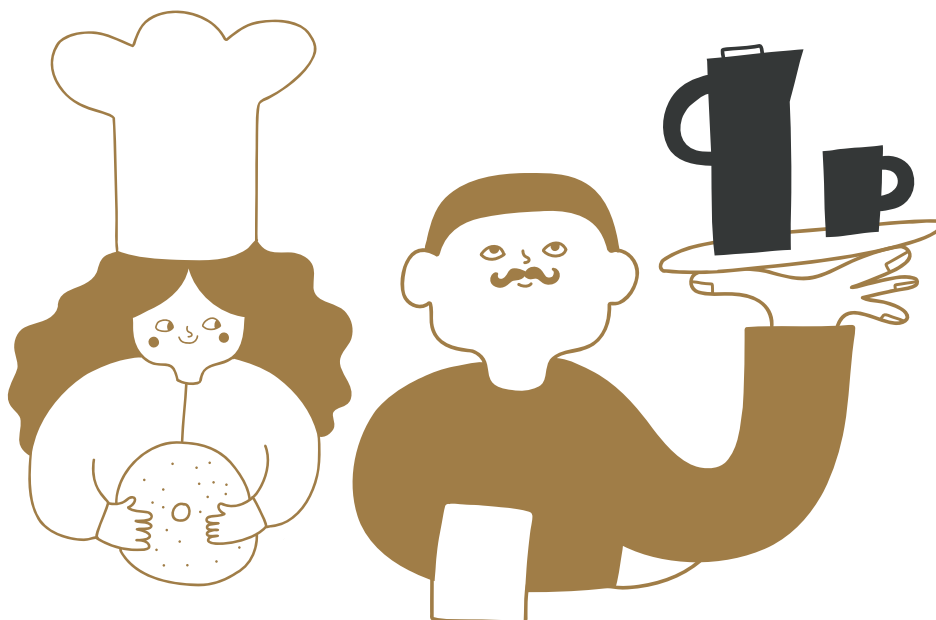
Työturvallisuuslain mukaan työpaikan tulee olla turvallinen ja terveellinen. Tämä tarkoittaa, että työpaikan **työolojen** tulee olla sekä fyysisesti, psyykkisesti että sosiaalisesti hyvät. Työnantajan on tehtävä parhaansa estääkseen työtapaturmat ja työperäiset sairaudet. Työnantajan on myös huolehdittava siitä, ettei ketään kohdella työpaikalla huonosti.

Työntekijän on aina noudatettava työnantajan antamia turvallisuusohjeita. Kyse voi olla esimerkiksi kypärän tai muun **suojavaarusteen** käytöstä. Työntekijällä on myös oikeus kieltäytyä työstä, joka aiheuttaa vakavan vaaran hengelle tai terveydelle.

Luottamushenkilöjärjestelmä ja työsuojeluvaltuutetut

Luottamushenkilö on työpaikan ammattiliittoa edustava henkilö. Ammattiliittoon kuuluvat työntekijät valitsevat itse luottamushenkilön. Luottamushenkilö huolehtii siitä, että työpaikalla noudatetaan työehtosopimuksia ja työelämää koskevaa lainsäädäntöä. Luottamushenkilö auttaa työntekijöitä, jos työpaikalla ilmenee ongelmia.

Työpaikalla työntekijät valitsevat myös **työsuojeluvaltuutetun**. Työsuojeluvaltuutettu huolehtii **työympäristön** turvallisuudesta ja tiedottaa työnantajalle työpaikan turvallisuuteen ja terveyteen liittyvistä asioista.

Sanasto

ammattiliitto _____

ammattiyhdistys _____

ammattiyhdistysliike _____

kansaneläke _____

kolmikantamalli _____

lakko _____

lakkoavustus _____

luottamusmies _____

suojaruusteet _____

toimiala _____

työehtosopimus _____

työeläke _____

työmarkkinajärjestelmä _____

työmarkkinajärjestö _____

työolot ja -ehdot _____

työsuhde _____

työsuhde _____

työsuhteen ehdot _____

työsuojelu _____

työsuojeluvaltuutettu _____

työttömyyskassa _____

työympäristö _____

Vinkki!

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK:n verkkosivuilla on Työelämän pelisäännöt. Se on saatavilla monilla eri kielillä.

Lue lisää sivustolla tyoelamanpelisaannot.fi.

Tehtävät

1. Työmarkkinajärjestöt ja ammattiliitot

- Mikä tai mitkä työmarkkinajärjestöt tai ammattiyhdistykset ovat sinulle tärkeitä? Tutustu esimerkiksi sivustoon liitot.fi.

- Tutustu sinulle ajankohtaiseen ammattiliittoon. Mitä etuja saat ammattiliitosta? Mitä hyötyä ammattiliittoon kuulumisesta on?

- Selvitä ammattiliiton jäsenmaksu.

2. Oikeudenmukainen kohtelu työpaikalla

- Mitä voit tehdä, jos havaitset työpaikalla terveyttä tai turvallisuutta uhkaavan vaaran?

- Miten toimit, jos sinua kiusataan tai häiritään työpaikalla?

11. TYÖNHAKU

Työllisyyspalvelut

Jokainen kunta järjestää työllisyyspalvelut asukkailleen. Tavoitteena on tarjota paikallisiin tarpeisiin sopivaa työ- ja koulutusneuvontaa. Saat apua työllisyyspalveluista, jos olet työtön. Saat apua myös, jos olet juuri muuttanut Suomeen ja haet töitä.

Jos jäät työttömäksi, sinun täytyy ilmoittautua työnhakijaksi Työmarkkinatorille (tyomarkkinatori.fi). On tärkeää, että teet sen viimeistään ensimmäisenä työttömyyspäivänäsi. Tällöin voit saada työttömyysetuutta.

Työllisyyspalveluista saat seuraavanlaista apua:

- **Yleinen neuvonta:** Apua työttömyyteen liittyvissä kysymyksissä.
- **Uraohjaus:** Apua vahvuuksien ja kiinnostuksenkohteiden tunnistamiseen sekä vinkkejä mahdollisiin ammatteihin.
- **Cv- ja hakemusapu:** Neuvoja hyvän ansioluettelon (cv) ja henkilökohtaisen kirjeen kirjoittamiseen työnhaussa.
- **Koulutus:** Tietoa koulutuksista, jotka voivat parantaa mahdollisuuksiasi työllistyä.
- **Harjoittelu ja työkokeilut:** Mahdollisuuksia saada käytännön kokemusta sinua kiinnostavalta alalta.

Voit varata ajan henkilökohtaiseen tapaamiseen työllisyyspalveluista. Voit myös osallistua erilaisiin työpajoihin ja ryhmiin.

Yrittäjyyspalvelut

Haluatko perustaa oman yrityksen? Käytettävissäsi on paljon resursseja ja palveluita:

- **Uusyrityskeskus:** Monissa kunnissa on uusyrityskeskus, joka neuvoo ja tukee aloittavia yrittäjiä. Pietarsaaren seudulla yrittäjyystukea annetaan Pietarsaaren seudun Kehittämisyhtiö Concordiassa.
- **Business Finland:** Antaa tietoa ja rahoitusta yrittäjyyden ja innovaatioiden tukemiseen.
- **Startup Refugees:** Antaa tietoa yrittäjyydestä Suomeen muuttaneille.
- **Yrittäjyyskoulutukset:** Voit osallistua liikkeenjohdon ja liiketoimintastrategioiden koulutuksiin ja kursseille.
- **Verkostotapaamiset:** Paikallisissa verkostotapaamisissa tapaat muita yrittäjiä ja saat inspiraatiota ja tukea.

Työn hakeminen Suomesta

Haetko töitä Suomesta? Aluksi se voi tuntua monimutkaiselta. On kuitenkin monia kanavia ja työkaluja, joista voi olla apua sinulle.

1. **Työpaikkasivustot verkossa:** Monilla sivustoilla on avoimia työpaikkoja eri toimialoilta.
 - a. **Työllisyyspalvelut:** Kuntien työllisyyspalveluilla on sivusto nimeltä tyomarkkinatori.fi. Siellä voit hakea töitä ja saada tietoa avoimista tehtävistä.
 - b. **Kunta ja valtio:** [Kuntarekry.fi](https://kuntarekry.fi) ja [Valtiolle.fi](https://valtiolle.fi) sisältävät ilmoituksia kuntien ja valtion organisaatioiden avoimista työpaikoista.
 - c. **Työpaikkasivustoja eri toimialoille:** Monilla sivustoilla on avoimia työpaikkoja eri toimialoilta. Niitä ovat esimerkiksi pelialan thehub.io/jobs ja rakennusalan rakennuslehti.fi/avoimet-tyopaikat. Ammattiliitoilla voi myös olla omia työpaikkasivustoja.
 - d. **Vuokratyöyritykset:** Vuokratyöyritys on yritys, joka palkkaa työntekijöitä ja vuokraa heitä muille lisähenkilöstöä tarvitseville yrityksille. Vuokratyöyrityksiä kutsutaan myös henkilöstöpalveluyrityksiksi. Suomessa on useita vuokratyöyrityksiä. Pietarsaaren seudulla on esimerkiksi PPLE - The People Company ja Dobra.
 - e. **Muut työnhakusivustot:** <https://www.jakobstadsregionen.fi/fi/>, [Duunitori.fi](https://duunitori.fi)
2. **Sosiaalinen media:** Monet yritykset julkaisevat sosiaalisessa mediassa ilmoituksia avoimista työpaikoista. Suosituin työelämälle tarkoitettu sosiaalisen median sivusto on LinkedIn.
3. **Verkostoituminen ja ura- ja rekrytointimessuille osallistuminen:** Puhu verkostosi ihmisten kanssa ja solmi kontakteja. Osallistu tilaisuuksiin, joissa voit tavata työnantajia, jotka saattavat tarvita työntekijöitä. Voit myös lähettää avoimen hakemuksen työpaikkaan, jossa mielellään työskentelisit. Useimmat löytävät työpaikan jollakin muulla tavalla kuin selaamalla työpaikka-ilmoituksia ja lähettämällä hakemuksia¹.

¹Sitra (2016): Uuden työn valmiudet ja reitit työelämään.

Vinkki!

Muokkaa henkilökohtaista hakemuskirjettä haettavan tehtävän mukaan!

Ansioluettelo (cv)

Ansioluettelo on tärkeä asiakirja työnhaussa. Ansioluetteloa kutsutaan usein cv:ksi, joka tulee sanoista curriculum vitae.

Tässä muutamia vinkkejä hyvän ansioluettelon tekemiseen:

- **Valmiit mallit:** Malleja ansioluetteloille on valmiina Wordissa, Canvassa ja vastaavissa tietokoneohjelmissa.

- **Yhteystiedot:** Ilmoita nimesi ja puhelinnumerosi sekä sähköpostiosoitteesi.

- **Profiili:** Kirjoita lyhyt yhteenveto työkokemuksestasi ja tavoitteistasi.

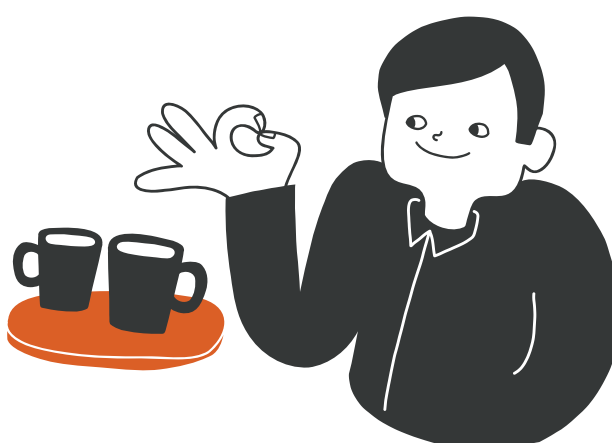
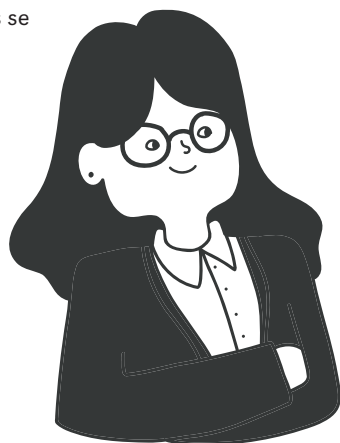
- **Työkokemus:** Luettele aiemmat työsi. Ilmoita myös yrityksen nimi, roolisi ja työskentelyaikasi yrityksessä. Kuvaile työtehtäviäsi ja saavutuksiasi.

- **Koulutus:** Kerro koulutuksestasi. Luettele kaikki oppilaitokset ja tutkinnot.

- **Kielitaito:** Luettele osaamasi kielet. Kerro, millä tasolla kielitaitosi on näissä kielissä.

- **Suositukses:** Lisää myös aiempien työnantajien suositukset, jos se on mahdollista.

Muokkaa cv:täsi haettavan tehtävän mukaan!

Henkilökohtainen hakemuskirje

Henkilökohtaisen hakemuskirjeen kirjoittamiseen on monia eri tapoja. Tärkeitä mainittavia asioita:

- **Johdanto:** Esittele itsesi lyhyesti ja selitä, miksi haet työpaikkaa.

- **Osoita kiinnostusta:** Selitä, miksi haluat työskennellä juuri tässä yrityksessä. Voit mainita esimerkiksi yrityksen arvot, projektin tai työympäristön.

- **Olenainen kokemus:** Anna selkeitä esimerkkejä kokemuksista, jotka ovat olennaisia hakemasi työn kannalta!

- **Miksi sinut pitäisi valita?** Kerro, mitä hyötyä sinusta olisi ja miksi olet oikea henkilö työhön.

- **Lopetus:** Osoita innostusta, esimerkiksi että odotat innolla haastattelua tai keskustelua, jossa voit kertoa lisää.

Muokkaa henkilökohtaista hakemuskirjettä haettavan tehtävän mukaan!

Työhaastattelu

Työhaastatteluun valmistautuminen on erittäin tärkeää. Tässä muutamia vinkkejä:

- **Perehdy:** Tutustu yritykseen ja sen arvoihin. Perehdy hake-maasi työhön.

- **Harjoittele kysymyksiä:** Valmistaudu tavallisiin haastat-telukysymyksiin ja harjoittele vastauksiasi. Joitakin esimerkke-jä ovat: "Voitko kertoa itsestäsi?" tai "Mitkä ovat vahvuutesi ja heikkoutesi?"

- **Valitse oikeat vaatteet:** Pukeudu ammattimaisesti ja mukaudu yrityksen tyyliin.

- **Ajattelee kehonkieltäsi:** Ota katsekontakti, hymyile ja osoi-ta positiivista asennetta.

- **Esitä omia kysymyksiä:** Valmistaudu esittämään haastat-telijalle muutamia kysymyksiä, jotka osoittavat kiinnostuksesi.

Työhaastattelu

Työhaastatteluun
valmistautuminen on
erittäin tärkeää.

Sanasto

ansioluettelo = cv _____

henkilökohtainen kirje, hakemuskirje _____

suositus _____

työhaastattelu _____

työllisyyspalvelut _____

Työmarkkinatori _____

työnvälitys _____

työttömyysetuus _____

verkosto _____

yritys _____

Tehtävät

1. Työnhaku

Kirjoita itsestäsi lyhyt esittely suomeksi. Mieti, mitä työnantaja haluaa tietää sinusta. Mieti, miten voit tuoda osaamisesi esiin.

- Mistä löydät juuri oman alasi avoimet työpaikat?

2. Työhaastattelu

Harjoittele työhaastattelua parisi kanssa. Kysykää toisiltanne esimerkiksi:

- Kertoisitko vähän itsestäsi?

- Mitä vahvuuksia ja heikkouksia sinulla on?

- Miksi haluat työskennellä täällä?

Pietarsaari (Jakobstad)

Uusikarlepyy (Nykarleby)

Kruunupyy (Kronoby)

Luoto (Larsmo)

Pedersöre

Vaasa (Vasa)

Rovaniemi

Oulu (Uleåborg)

Kokkola (Karleby)

Pietarsaari

Uusikaarlepyy

Kruunupyy

Luoto

Pedersöre

Vöyri

Kuopio

Vaasa

Seinäjäki

Mustasaari

Maalahti

Närpiö

Kaskinen

Kristiinankaupunki

Tampere (Tammerfors)

Maarianhamina (Mariehamn)

Kauniainen

Sipoo

Porvoo

Loviisa

Turku (Åbo)

Raasepori

Vantaa

Parainen

Kemiönsaari

Espoo

Helsinki (Helsingfors)

Hanko

Kirkkonummi

